anders dan een mededeling van mijn kant.

De minister van Binnenlandse Zaken heeft gezegd, dat de feiten over het gebruik van criminele gelden door de CID Kennemerland en door het politiekorps Kennemerland niet zouden vaststaan. Daarvoor zou nog strafvorderlijk onderzoek noodzakelijk zijn. Dat lijkt mij toch een weergave die niet in overeenstemming is met de feiten. Afgezien van het feit dat de enquÃte-commissie in het eindrapport ± pagina's 141 tot 143 ± de feiten neerlegt, kan altijd twijfel worden uitgesproken. Het rapport van de rijksrecherche ± bladzijden 190 en 434 tot 439 ± legt de feiten daar. Dat zijn feiten die gebaseerd zijn op ambtsedige processen-verbaal. Het zijn geen feiten die er anders zouden uitzien in een strafrechtelijk onderzoek. Dat wordt ook gedaan op basis van ambtsedige processen-verbaal. Het zou niet goed zijn dat deze feiten als het ware niet meer zouden bestaan. Die feiten liggen er gewoon. Ik ga dan voorbij aan de vraag tegen wie dat strafrechtelijk onderzoek gestart is. Ons is niet precies bekend hoe dat zit.

De **voorzitter**: Ik dank u voor deze aanvulling.

Morgen zal in ieder geval de tweede termijn van de kant van de Kamer plaatsvinden. Men moet er rekening mee houden dat dit debat eventueel volgende week zal worden voortgezet. Ik weet niet zeker of er ook nog een derde termijn zal komen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 19.00 uur tot 20.30 uur geschorst.

Aan de orde is de **interpellatie-Rosenmöller**, gericht tot de ministers van Economische Zaken en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, over het minimumloon en het algemeen verbindend verklaren van CAO's.

Tot het houden van deze interpellatie is verlof verleend in de vergadering van 7 mei 1996.

(De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.)[1]

□

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! In NRC Handelsblad van afgelopen zaterdag heeft de minister van Economische Zaken zijn opvattingen gegeven waar het met het sociaal-economisch beleid in Nederland naartoe moet. Eerlijk gezegd vond ik het op de hoofdpunten een vrij ouderwets verhaal, ouderwets waar het zijn opvattingen betreft over de economische groei. De zorg over de ecologische consequenties van de economische groei, zeker waar een doelstelling van 3%, die lange tijd niet is gehaald, wordt geformuleerd, blijft in het interview volstrekt achterwege. Het was ook ouderwets in het pleidooi voor generieke lastenverlichting voor werkgevers, in plaats van gericht aan de onderkant, gecombineerd met zo concreet mogelijke afspraken over werkgelegenheid. Een derde punt dat ik wat ouderwets vond is het pleidooi voor flexibilisering, concreet toegepast, waar het het ontslagrecht, het algemeen verbindend verklaren en het minimumloon betrof. In twee bijzinnen werden die toch eigenlijk bij het bij mij vrijdagse vuil gezet.

Met het pleidooi voor het afschaffen van het minimumloon en voor de overige genoemde componenten heeft de minister naar mijn idee zichzelf en voor een deel natuurlijk ook zijn partij, hoewel dat ook afhankelijk is van de ontwikkelingen in dit debat, wel heel stevig op de rechterflank van het politieke krachtenveld gepositioneerd. De pleidooien voor verlaging van het minimumloon werden hier de afgelopen jaren met enige regelmaat herhaald. Zij komen vooral van werkgevers, een aantal wetenschappers en de VVD. Misschien heeft het in de beeldvorming niet of nauwelijks effect gehad, maar toch heeft er op dat terrein een ontwikkeling plaatsgevonden.

Om te beginnen is het wettelijk minimumloon in vergelijking tot de CAO-lonen fors achtergebleven, de afgelopen jaren zo'n 15% Á 20%. Ten tweede kunnen via het regeerakkoord en het wetsvoorstel dat er nu ligt straks werklozen voor een bepaalde periode onder een aantal voorwaarden 30% minder salaris geven dan het minimumloon. Die dispensatie is mogelijk.

Het heeft er alle schijn van dat deze ontwikkeling bij de minister van Economische Zaken het gevoel heeft opgeleverd dat er meer te halen is, lees: de volledige afschaffing van het minimumloon. Voor de fractie van GroenLinks geldt, dat de overheid nog wel degelijk een taak heeft bij het leggen van een bodem in het loongebouw, om tegenover de door de werknemer geleverde prestatie een minimale beloning te garanderen en om mensen juist onafhankelijk te maken van de uitkeringen en het systeem van sociale zekerheid. Wij pleiten voor economische zelfstandigheid in plaats van afhankelijkheid van de uitkering, lees: de overheid, landelijk of gemeentelijk.

Ik vraag mij af of de minister van Economische Zaken zich echt kan voorstellen, dat er straks uurlonen worden uitbetaald van ¦ 6 Á ¦ 7, waarbij je anderhalve of twee banen zult moeten accepteren om via werk onafhankelijk van de uitkering te worden. Dat zijn natuurlijk toch Amerikaanse toestanden. Met de collega's hebben wij die een halfjaar geleden ter plekke kunnen bestuderen. Als je van plan bent niet alleen iets van de Amerikaanse dynamiek, maar ook de working poor daadwerkelijk in Nederland te introduceren, dan moet je die kant op. Wij willen dat niet. Dat is helder.

Het zou echt een systeemwijziging zijn in het Rijnlandse model dat wij kennen. Ik vind het een beetje het introduceren van de marktwerking aan de onderkant van het loongebouw op een dogmatische manier. Ik vind dat onverstandig.

Over de algemeen-verbindendverklaring maak ik nog een heel korte opmerking. Ook die wordt onderuitgehaald, terwijl wij in Nederland een buitengewoon gematigde vakbeweging hebben, hetgeen in CAO's leidt tot gemiddeld gematigde loonparagrafen en mede als gevolg daarvan gematigde stijgingen van de arbeidskosten. De vraag is wat de uitlatingen betekenen voor het huidige beleid. Welk negatief effect zouden die uitlatingen, overigens ook van collega's, kunnen hebben op het lopende CAO-onderhandelingsproces?

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wil dat niet. Hij toont zich met zijn reactie een ware Rijnlander. Hij heeft flink van leer getrokken. Op het terrein van de algemeen-verbindendverklaring is hij duidelijk geweest. Hij wil dat niet aantasten. Op het gebied van het

minimumloon heeft hij zich ook helder uitgedrukt. Geen geduvel met het minimumloon. De kernvraag is echter hoe groot het meningsverschil is ± en niet of het er is ± tussen de minister van Sociale Zaken en de minister van Economische Zaken. Ik ben overigens akkoord met de minister van Sociale Zaken dat zijn beleidslijn vooral is om via de brutoloonkosten de werkgeverslasten aan de onderkant te beperken en om dus niet aan het netto minimumloon te komen. Als de kernstelling van de minister van Sociale Zaken is dat je bij een volledige baan ook volledig moet kunnen verdienen, om die boterham voor jezelf of voor je gezin te kunnen betalen, dan geldt dat toch ook voor langdurig werklozen? Als dat niet zou gelden, waarom dan die tweedeling tussen de werkenden introduceren? De vraag die ik daaraan wil toevoegen is de volgende. Is die dispensatieregeling in de opvatting van de minister van Sociale Zaken iets van een concessie als gevolg van onderhandelingen in een coalitiekabinet of vindt hij dit ook de goede richting voor het creëren van werk aan de onderkant van de arbeidsmarkt?

□

Minister **Wijers**: Mijnheer de voorzitter! Ik dank de afgevaardigde Rosenmöller voor zijn interessante aftrap. Het past mij natuurlijk niet om rapportcijfers te geven voor een interview van mijzelf. Ik vind de opvatting dat hoge economische groei strijdig is met milieuvooruitgang redelijk ouderwets. Maar goed, daar kunnen wij nog wel langer met elkaar van gedachten over wisselen.

De essentie van het interview in NRC Handelsblad was gebaseerd op een analyse van mij dat als wij de economie op het groeipad houden waar zij de laatste jaren op gezeten heeft, wij het weliswaar beter doen dan de ons omringende landen op het gebied van de centrale doelstellingen van dit kabinet, namelijk werkgelegenheidscreatie en met name het oplossen van de werkloosheid, maar dat wij er niet echt zullen uit komen. De enige manier om eruit te komen, is ons uit de problemen weginvesteren. Als je het dan hebt over oud en nieuw, wat een beetje het punt was van de heer Rosenmöller, heb ik absoluut niet de pretentie dat alles wat werd gezegd, nieuw was. Het gaat vaak om de samenhang van de dingen. Ik heb in elk geval twee belangrijke elementen naar voren willen brengen.

Het eerste element zou ook de heer Rosenmöller moeten aanspreken. Dat is namelijk een versterking van de publieke aanbodzijde. U weet hoe dat gaat. Of misschien weet u het niet, maar ik heb die ervaring intussen. Als je een interview hebt, komt een aantal punten altijd uitgebreid aan de orde en een aantal andere punten niet. Zo is het punt van de technologie, waarvoor ik, zoals u weet, een buitengewoon grote belangstelling heb, niet uitgebreid aan de orde gekomen. Ik heb gezegd dat de publieke aanbodzijde zowel in kwalitatieve zin als in kwantitatieve zin versterkt moet worden om de economie op een hoger groeipad te brengen. In dat verband heb ik een aantal elementen aan de orde gesteld, zoals de infrastructuur. Bij infrastructuur passen overigens ook hoogwaardige investeringen, zoals tunnels en dergelijke. Kijk naar het besluit dat het kabinet onlangs heeft genomen. Dat heeft te maken met de integratie van economie en ecologie. Dat heeft ook te maken met investeren in kennis. Het tweede element is proberen om meer besparingen in de risicodragende sfeer te krijgen. Los daarvan zijn ook vragen gesteld over andere elementen.

Laat er geen misverstand over bestaan dat, als wordt gevraagd naar mijn positie als lid van dit kabinet, er maar één is van waaruit ik handel en heb te handelen. Dat is namelijk het regeerakkoord. Ik heb in het interview ook heel duidelijk aangegeven dat de strekking van het interview niet zozeer was om nog eens een nadere interpretatie te geven aan het regeerakkoord alswel om te praten over de hoofdlijnen van beleid die je je zou kunnen voorstellen, als wij tenminste serieus en in zijn uiterste consequentie een beleid zouden willen realiseren dat erop gericht is de doelstelling ''werk, werk en nog eens werk'' te realiseren en zelfs zodanig dat wij ook de langdurige werkloosheid kunnen oplossen. Mijn stelling is dat 3% groei een minimale conditie hiervoor is, gegeven ook de groei van de beroepsbevolking. Ik denk dat dit kan.

Deze groei is vooral nodig om de langdurige werkloosheid op te lossen. Dit is helemaal geen typisch Nederlands probleem, maar een Europees probleem, een ernstig probleem. Hierover wordt niet alleen in Nederland nagedacht, maar ook in allerlei ons omringende landen. De OESO heeft een heel interessante ''jobs study'' gedaan, er is het witboek van Delors, enzovoort. Er is heel veel aandacht voor de onderkant van de arbeidsmarkt.

Ik vind het passen dat een minister van Economische Zaken, hiertoe uitgedaagd door een kundig journalist, zich niet verschuilt achter teksten van het regeerakkoord en een exegese daarop loslaat, maar ook probeert wat vooruit te denken. Ik dacht dat ook de heer Rosenmöller dit moet kunnen waarderen. Hij houdt niet zo van gebeurtenissen in achterkamertjes, zo heeft hij ons laten weten. Nu heb ik het een keer voor de publieke tribune gezegd. Ook dat mag, vind ik. Hardop denken mag. Dan past het ook om af en toe taboes of heilige huisjes ter discussie te stellen. Dit heb ik geprobeerd. Als een van de elementen die ter discussie kunnen komen, heb ik op een vraag over plannen van het CDA ter zake mijn standpunten gegeven.

Ik stel hierbij voorop dat het, los van het regeerakkoord, mijn politieke overtuiging en mijn politieke wens is dat het sociale minimum in dit land niet ter discussie komt te staan. Wij moeten er alles aan doen om de grote groep langdurig werklozen zoveel mogelijk economisch zelfstandig te maken, onafhankelijk van een uitkering. Hiervoor zijn allerlei vormen denkbaar. Ik heb in die zin positief gereageerd op een vraag over een aantal ideeën die door leden van het CDA, maar ook door andere partijen aan de orde zijn gesteld, en die bijvoorbeeld ook door de Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid aan de orde zijn gesteld.

Waar gaat het nu in feite om? Los van alle dingen die dit kabinet doet, moeten wij bekijken of er ook na dit kabinet mogelijkheden zijn om een grotere groep in deze samenleving te laten participeren. De heer Rosenmöller spreekt mij aan op de inhoud van het interview en ik spreek hier dan ook even buiten de context van het regeerakkoord. Ik kan ook niet anders, want ik kan moeilijk alleen maar weer naar het regeerakkoord verwijzen. Ik vind dat economische zelfstandigheid, dus onafhankelijkheid van een uitkeringssituatie, uitermate belangrijk is. Ik meen

overigens dat wij dit standpunt delen.

Dit standpunt is gebaseerd op het inzicht dat het moment waarop mensen eenmaal gaan participeren op de arbeidsmarkt, ook al beginnen zij bij een laag inkomen, in het algemeen het startpunt is van een proces waarin zij enige tijd na dato een substantieel hoger inkomen kunnen verdienen, ook hoger dan het wettelijk minimumloon dat wij nu kennen. Er zijn statistieken van het CBS die uitgaan van een periode van vijf jaar en indiceren dat mensen gemiddeld nadat zij uit een uitkeringssituatie komen, een inkomen hebben dat 30% tot 40% hoger is, los van alle institutionele voorzieningen die wij hebben getroffen. Dit heeft te maken met de perceptie die de arbeidsmarkt heeft van iemands produktiviteit als hij eenmaal aan het werk is. Dus vind ik dat wij erover moeten nadenken hoe wij zoveel mogelijk mensen aan de slag kunnen krijgen. Wij werken hier in het kabinet nu aan in de sfeer van het regeerakkoord, onder meer via de dispensatieregelingen in het kader van de afspraken met de sociale partners om loonschalen aan de onderkant van het loongebouw te creëren en effectief te laten zijn. Hierover praten wij binnenkort weer met de sociale partners. Dit is het type maatregelen waarover ik heb gesproken.

Dat is wat ik gezegd heb. Dat beweegt mij. Ik vind het de plicht van een minister om dit soort zaken aan de orde te stellen, ook als zij niet rechtstreeks op die manier in het regeerakkoord zijn aangeduid voorbij de verantwoordelijkheid in deze kabinetsperiode.

De heer Rosenmöller heeft een aantal vragen gesteld en ik zal nog kort op een of twee ervan ingaan.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Op allemaal, hoop ik.

Minister **Wijers**: Er zijn inderdaad ook nog schriftelijke vragen. Dat moet ik nog even leren. Ik ben alleen de twee-minutendebatjes gewend.

Ten eerste is er de vraag over de cijfers van het Centraal planbureau over het werkgelegenheidseffect van het afschaffen van het wettelijk minimumloon. Er zijn inderdaad sommen van het CPB die een laag effect aangeven, maar deze gaan alleen over het verlagen van het wettelijk minimumloon, zonder bijkomende elementen uit een aantal plannen erbij te betrekken, zoals scholing, sancties en toeslagen. Dit zijn natuurlijk ook centrale elementen in de discussie die gaande is. Het is overigens heel moeilijk, zo weten wij, om met de modelsimulatie van het Centraal planbureau de effecten van structuurveranderingen aan te geven. Wij hebben vergelijkbare discussies gehad over bijvoorbeeld de effecten van de Winkeltijdenwet.

Ik heb al gezegd dat ik absoluut van mening ben, dat het niet de bedoeling moet zijn om de sociale minima in dit land te verlagen. Ik vind dat voor mensen die werken, dit werk lonend moet zijn. En naarmate men beter presteert, kan de beloning uit arbeid ook hoger zijn. Mijn streven is om de produktiviteit, bijvoorbeeld via scholing, zoveel mogelijk te verhogen. Dan kan namelijk ook de beloning omhoog.

Het huidige probleem, zoals wij dit aan de onderkant van de arbeidsmarkt hebben, is dat er veel mensen zijn die een produktiviteit hebben die lager lijkt te liggen dan die welke behoort bij de bodem die het minimumloon in de markt legt, met als gevolg dat men werkloos blijft. In die filosofie past de maatregel die het kabinet heeft genomen; de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zal daar ongetwijfeld meer over vertellen. Overigens vind ik dat het lonend zijn van werken niet zodanig moet worden opgevat, dat hier sprake is van een vrije keuze tussen werken of niet werken. De sociale uitkeringen zijn, zo dacht ik, in de filosofie van ons systeem een redmiddel.

Ik beschouw de in het kabinet overeengekomen tijdelijke dispensatie van het minimumloon niet als een eerste stap naar de afschaffing van het minimumloon, om de doodeenvoudige reden dat het een ander type maatregel is, gericht op een bepaalde categorie in de arbeidsmarkt en met een tijdelijk effect.

Voorzitter! Dan kom ik bij een laatste vraag. Ik heb, interessant genoeg, geen opmerkingen gemaakt in het interview over het algemeen verbindend verklaren van CAO's. Diegenen die het interview goed gelezen hebben, zeggen dat er iets staat in de sfeer van: hij maakt er geen geheim van of zo. Maar vervolgens blijft het in zoverre wel geheim, dat daar geen enkel citaat over wordt opgenomen in het interview, en terecht, want wij hebben het daar niet over gehad. Laat ik wat dit betreft zeggen dat ik in een kabinet zit dat in zijn regeerakkoord heeft gezegd: wij gaan proberen de onderkant van de arbeidsmarkt open te krijgen. Wij hebben er met sociale partners afspraken over gemaakt dat er aan de onderkant van de arbeidsmarkt voldoende loonschalen worden gecreëerd en dat sociale partners zich zullen inspannen om dat deel van de arbeidsmarkt gevuld te krijgen door allerlei maatregelen. Wij beoordelen dit voorjaar of daar voldoende voortgang mee bereikt is.

□

Minister **Melkert**: Mijnheer de voorzitter! Misschien is het goed om allereerst vast te stelen dat de werkgelegenheidsprestatie in Nederland op dit moment en gedurende de afgelopen jaren naar verhouding opmerkelijk genoemd mag worden, hoe ontoereikend ook om het aantal werkloosheidsuitkeringen drastisch terug te dringen. Er is een werkgelegenheidsgroei in aantal banen die zelfs iets hoger is dan in de Verenigde Staten wordt gerealiseerd en die beduidend hoger is dan in de ons direct omringende landen. Het is van belang om dit vast te stellen, omdat het gelegenheid biedt om, als dit tempo wordt volgehouden, inderdaad een miljoen banen in tien jaar te realiseren: 100.000 banen minimaal per jaar, hetgeen ik zelf ook noodzakelijk acht om op z'n minst een geleidelijke terugdringing van het aandeel van de werkloosheidsuitkeringen te bewerkstelligen.

Wij doen dit met een mix van maatregelen: lastenverlichting; aanpassing van het arbeidsrecht met het oog op flexibiliteit en zekerheid; herverdeling van arbeid langs zeer veel verschillende wegen; het belangrijke aspect van het verlagen van de feitelijk laagste schalen in de CAO's; tijdelijke dispensatie van het minimumloon, waarover ik zo meteen nog wat meer zal zeggen; de introductie van banen in de collectieve sector, respectievelijk met inzet van uitkeringsgelden, die betaald worden op niet meer dan 32 uur maal 100% minimumloon, hetgeen gelijk is aan 85%. Met andere woorden, er wordt door het kabinet in een reeks van maatregelen geprobeerd, de kansen van degenen die langdurig uitgeschakeld zijn of laaggekwalificeerd zijn, te vergroten

en voor wie de drempel naar de arbeidsmarkt hoog is, die drempel te verlagen en de instroom te verhogen. Het laat zich ook zien in de voorlopige cijfers van de ontwikkeling van de langdurige werkloosheid, dat wellicht een kleine trendbreuk in zicht is en dat het inderdaad resultaat kan hebben. Maar het is nog te vroeg om er conclusies aan te verbinden, laat staan om daarover te juichen want daarvoor is het aantal mensen dat buiten de arbeidsmarkt staat, veel en veel te groot. Ik juich het dan ook toe dat er van allerlei kanten, ook door de collega van EZ ± gelukkig is dit geen zaak voor de minister van Sociale Zaken alleen ± aandacht aan wordt besteed. Daarbij heb ik de mentale instelling dat geen enkel idee onbesproken hoeft te blijven omdat het probleem eenvoudig te ernstig is om het achter een muur van zwijgen over mogelijke oplossingen, te verbergen. Het risico is natuurlijk wel dat bij het idee dat wordt geventileerd, meteen de argumenten worden geleverd zodat er een uitnodiging ontstaat tot het leveren van tegenargumenten. Maar dat vind ik een van de aardige dingen van de politiek!

Voorzitter! Tot zover mijn algemene inleiding met betrekking tot de vraagstelling die vanavond aan ons is voorgelegd.

Vervolgens wil ik een kleine kanttekening maken bij het aspect van de problematiek van het minimumloon in relatie tot de instroom van mensen op de arbeidsmarkt. Het staat voor mij en voor het kabinet vast, dat de kostenkant van dat probleem daarin een rol speelt. Anders zouden wij ook niet gekomen zijn met het voorstel om te proberen aan de brutozijde de lasten voor de werkgever te verlagen. Het verlagen van de lasten voor de werkgever heeft iets te maken met de beoordeling van wat een lageropgeleid iemand aan produktiviteit kan leveren en of de kosten en baten voor de werkgever tegen elkaar opwegen. Het is natuurlijk wel van belang om vast te stellen dat die kosten ook in vergelijking tot de rest van Europa, zwaar drukken op en vlak boven het minimumloon. Ik wil nog wel wat verder gaan: ik vind dat de arbeidskosten naar verhouding te zwaar drukken op het traject tussen minimum en iets boven modaal. Wij hebben dat in Nederland niet goed georganiseerd en langs verschillende wegen zouden wij dat kunnen veranderen. Dat is ook een van de onderwerpen die in de langere-termijnverkenning naar de vereisten voor het sociaal stelsel, zoals het kabinet zich dat voorneemt in de zomer af te ronden, een rol zullen spelen. Het is zeer de moeite waard om te proberen te bezien hoe arbeidskosten beter, anders, gespreid zouden kunnen worden en uiteraard netto verminderd zouden kunnen worden.

Die kostenkant speelt een rol, maar ik zou eigenlijk een hartstochtelijk beroep op een ieder die het goed meent met de werkgelegenheid aan de onderkant, willen doen om met ons mee te gaan en te kijken naar wat de feitelijke problematiek is van de mogelijkheid van instroom van heel veel mensen in de arbeidsmarkt. Daar kan namelijk geen kostenplaatje tegenop, al zou je er geld bij leggen. Dat heeft te maken met het ''afgekoppeld'' zijn van mensen van de arbeidsmarkt. Het is niet alleen een kostenkwestie, maar ook de mogelijkheid om mensen in de arbeidsorganisatie op te nemen, een plaats te geven, sowieso werk te laten verrichten dat het interessant maakt voor de werkgever, of het nu 100%, 50% of 20% minimumloon is. De kostenkant is een element dat wij moeten bezien en dat doen wij trouwens ook ± om andere redenen vind ik het van belang om die brutokant te bekijken ± maar dat is niet het hele verhaal. Als u in de krant leest dat het zo moeilijk is om kandidaten te vinden voor de zogeheten M-banen dan moet u beseffen dat dit heel veel te maken heeft met de kwalitatieve problematiek, te weten dat er in de bijstand heel veel mensen zijn voor wie de arbeidsmarkt mijlen ver weg is. Dat element behoort dus ook een rol te spelen en dat is ook de reden dat wij daaraan met 32-uursbanen, werkervaringsplaatsen en opleidingsmogelijkheden proberen iets te doen. De heer Rosenmöller heeft gevraagd waarom er in het wetsvoorstel tijdelijke dispensatie minimumloon in is voorzien om tijdelijk ± maximaal voor de helft van de tijd van het dienstverband dat wordt aangegaan ± onder het minimumloon te kunnen betalen. Dat is gedaan om een opleidingsloon te kunnen betalen aan diegenen die inderdaad bij aanvang van het dienstverband nog niet gekwalificeerd zijn om het werk te verrichten dat met het minimumloon betaald zou kunnen worden. De keuze is dan simpel om iemand verder ''in de uitkering'' te laten zitten dan wel om iemand te zeggen maximaal twee jaar genoegen te nemen met betaling onder het minimumloon als een opleidingsloon om vervolgens in het kader van hetzelfde dienstverband op het minimumloon uit te komen. De participatie is vrijwillig, omdat op grond van de richtlijnen inzake passende arbeid niemand gedwongen kan zijn om arbeid te aanvaarden beneden de uitkering. Het zou echter een goede zaak zijn als zij die kans ook pakken, omdat het alternatief ± een uitkering ± zal blijven onder wat uiteindelijk verdiend kan worden. Wat mij betreft, past het volledig in de filosofie van het kabinet om de drempel te verlagen naar arbeid. Dat heeft niets met politieke concessies te maken, maar juist met het zoeken naar de mogelijkheid tot het verbreden van de openingen naar de arbeidsmarkt. Ik zie het verslag van de Kamer op het wetsvoorstel dan ook met belangstelling tegemoet.

Voorzitter! De heer Rosenmöller heeft gevraagd wat nu precies het karakter van het minimumloon is. Het minimumloon heeft in feite twee functies. Het is in de eerste plaats de bodem in de beloning voor werk en het moet voldoende zijn om te voorzien in eigen onderhoud. Het feit, dat je mensen betaalt en vervolgens meedeelt dat zij eerst wel even langs de sociale dienst moeten gaan om in hun eigen onderhoud te voorzien, is geen bevordering van de arbeidsmoraal zoals ik die van huis uit heb meegekregen en graag ook aan volgende generaties wil overdragen.

In de tweede plaats is het minimumloon de sleutel voor het bepalen van de hoogte van de uitkeringen. Wie kijkt naar de CPB-cijfers over veronderstelde effecten van verlaging van het minimumloon, ziet inderdaad ± overigens met alle relativering die ik ook in algemene zin graag wil aanbrengen bij de CPB-cijfers ± dat de effecten buitengewoon gering zijn, tenzij flankerende maatregelen worden genomen. De enige flankerende maatregel waarbij de teller van de CPB-kassa echt gaat rinkelen, is de verlaging van het uitkeringsniveau. Ik zal de reden daarvan graag aangeven, ook in de richting van de CDA-fractie. Ik heb

namelijk jarenlang getuige mogen zijn van de colleges van onder anderen mijn voorganger, inmiddels professor, De Vries over de reserveringsloonproblematiek. Je kunt natuurlijk nog zo streng zijn en streng denken over wat mensen worden geacht te doen, maar de enkele impuls dat mensen graag iets meer willen verdienen als zij aan de slag gaan, is een trekje dat vaak voorkomt en dat buitengewoon begrijpelijk is. Met een omkering krijg je dus linksom of rechtsom met de reserveringsproblematiek te maken. Ook zou het effect van verlaging van het minimumloon kunnen zijn, dat niet de kostwinners die nu een werkloosheidsuitkering hebben aan de slag gaan, maar wel veel meer vrouwen die niet ingeschreven zijn en die geen uitkering krijgen. Dat wijzen de berekeningen ook uit. Dus het werkloosheidsuitkeringsniveau blijft dan hoog. Zeker, de werkgelegenheid zou op deze manier kunnen worden verbeterd. Wij zien trouwens nu al dat die aan de onderkant van het loongebouw verbetert. De vraag is echter of je daarvoor al je inspanningen zou hebben gepleegd. Bovendien zou het voor de vrouwen die gaan werken, buitengewoon zuur zijn dat zij in de laatste plaats in aanmerking komen voor de toeslag bij de sociale dienst. Daar zal namelijk eerst een toets worden gehouden en worden nagegaan over welke middelen men nog beschikt. Ik vraag mij dus af of het gestelde de weg aangeeft naar meer economische zelfstandigheid. In ieder geval is dat vanuit emancipatie-oogpunt niet onmiddellijk te beweren. Ik geef echter toe, dat het woord economische zelfstandigheid in meervoudige betekenis kan worden opgevat. Ik houd het erop dat je moet zoeken naar een combinatie van het beste van beide.

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Uiteraard een woord van dank aan het adres van de bewindslieden voor hun beantwoording in eerste termijn.

De minister van Economische Zaken heeft gelijk als hij veronderstelt dat ik meer een hekel heb aan discussies in besloten vergaderingen dan aan het publieke debat. Dit staat los van de vraag of ik wel of niet bij die discussies in besloten vergaderingen mag zijn. Dat punt betrof ook niet de kern van mijn verwijt. Uit de beantwoording blijkt nadrukkelijk dat het gestelde geen enkele implicatie heeft voor het beleid van deze coalitie. Het gaat om gedachten voor de middellange termijn. Daarom zou dat publieke debat wat mij betreft dan ook prima zijn. Mij gaat het vooral om de inhoud van de bijdrage van de minister.

Heel kort wil ik iets zeggen over de kwestie van de groei. Volgens mij zou de traditionele economische groei, juist tegen de achtergrond van ecologische consequenties die daaraan verbonden zijn, als doelstelling ter discussie moeten worden gesteld. Daarmee zeg ik niet dat 3% economische groei per definitie niet kan. Het gaat mij echter om duurzame ontwikkeling en wij weten dat wij daarvoor een trendbreuk in onze economie zullen moeten introduceren. Dat is belangrijk.

Dan het volgende punt. De minister van Economische Zaken zegt met veel nadruk dat de problematiek een keer serieus moet worden onderzocht en aangepakt. Het paarse kabinet is nog niet eens halverwege de rit. Dan geeft zo'n uitspraak impliciet wel aan wat het paarse kabinet zelf doet. Misschien kan de minister hierop nog expliciet reageren.

Voorzitter! Ik neem kennis van de opvatting van de minister dat het sociaal minimum niet ter discussie staat. Dat zouden wij nog weleens moeten kunnen gebruiken. Vervolgens zegt de minister ook, dat werk lonend moet zijn en dat mensen onafhankelijk van de uitkeringssituatie zouden moeten zijn als zij werken. Dat valt echter niet meer te rijmen met een pleidooi voor het afschaffen van het minimumloon. In de beantwoording wekt de minister wel een beetje de indruk dat hij door NRC Handelsblad erbij is gelapt, maar dat geloof ik niet helemaal. Ik zie de minister nu non-verbaal reageren. Misschien kan de minister straks ten behoeve van de Handelingen een krachtiger ''neen'' laten horen. De minister zegt bovendien onder verwijzing naar uitspraken van het CDA dat hij al eerder in dezen een pleidooi heeft gehouden.

Van wat ten aanzien van het wettelijk minimumloon is gesteld, gaat een geweldige druk uit om de uitkeringen te verlagen. Ook kan een systeem worden bepleit waarbij het hebben van een uitkering financieel aantrekkelijker is dan het accepteren van een baan. Ik verwijs in dit verband naar de discussie over het reserveringsloon. Je kunt ook in een toeslagenmaatschappij terechtkomen, waarbij de laagstbetaalde banen, de banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt ± en onparlementair spreekt men vaak van pulpbanen, maar die kwalificatie wil ik terzijde schuiven ± zwaar gesubsidieerd zijn en blijven, los van de vraag of het altijd ÂÂn persoon is die tot in lengte van jaren de baan op een dergelijke manier accepteert. De vraag is, of dat een wenselijke situatie is. Mijn antwoord is ''nee''. Ik vind dat vanaf het begin de stelling zou moeten worden gehuldigd dat werk inderdaad lonend moet zijn, met de consequenties die daaraan worden verbonden.

Dat is ook mijn reactie aan het adres van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, die in Groningen over het wettelijk minimumloon behartigenswaardige woorden heeft gesproken. Als hij het CDA aanspreekt op zijn pleidooi om het minimumloon in een bepaalde constructie af te schaffen, kan hij natuurlijk ook naar links wijzen. De minister van Economische Zaken ontleent zelf immers zijn argumentatie aan het CDA. Dat is het verschil tussen deze twee bewindslieden, wat op zichzelf een ernstig verschil is, zeker als het gaat om de vraag wat het vergezicht betekent, waar dat zo nadrukkelijk verbonden wordt met de sociaal-economische plaatsbepaling van Nederland en de relatie met de werkgelegenheid. De minister van Economische Zaken verwijst naar het CDA-pleidooi, waaraan hij toevoegt ± dat zal vast geen vergissing zijn ±: ''nog even los van de partijpolitieke consequenties die dat kan hebben''. Proef ik hierin een voorkeur van deze minister om, als hij hierover ooit iets te zeggen heeft, straks een coalitie aan te gaan met het CDA? Of denkt hij dat, als gevolg van de stap die de Partij van de Arbeid heeft gemaakt met betrekking tot de dispensatie, deze partij met een beetje geduw, getrek en gemor over twee jaar nog weleens akkoord zou willen gaan met de afschaffing van het minimumloon? Graag een heldere reactie daarop.

Ik heb en houd kritiek op de stelling van de minister van Sociale

Zaken en Werkgelegenheid als het gaat om de dispensatie. Dat wordt namelijk toch beargumenteerd vanuit de situatie ''het verbreden van de mogelijkheid, toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt''. Dat is op zichzelf natuurlijk een heel ruime bepaling. Daarin past niet alleen dat wat nu in de dispensatie is gezegd, maar als dat bevalt, zal dat voor anderen in ieder geval smaken naar meer. Een van diegenen zit links naast de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dat is, naast de materiële werking, precies het bezwaar tegen dit punt, namelijk dat het een stap is op weg naar de afschaffing van het minimumloon, waar ik ernstig bezwaar tegen heb.

De neiging van de minister van Economische Zaken als het gaat om het algemeen verbindend verklaren is uitgesproken. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft eergisterenavond helder verklaard dat hij vindt dat het algemeen verbindend verklaren overeind moet blijven. De discussie daarover komt nog in de Kamer, maar kortheidshalve wil ik de Kamer nu al de volgende motie voorleggen, een motie die volgens mij voor zichzelf spreekt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening, dat het systeem van algemeen verbindend verklaren van CAO's een belangrijke bijdrage levert aan stabiele arbeidsverhoudingen;

spreekt als haar mening uit dat het gewenst is de algemeen-verbindendverklaring ook op middellange termijn te handhaven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Rosenmöller. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 1 (24717).

□

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter! De minister van Economische Zaken heeft zich waarlijk ontpopt als de promotor van het marktdenken in dit kabinet. Sterker nog: hij profileert zich steeds vaker als een fundamentalist op dit terrein. Ook het NRC-interview van afgelopen zaterdag bevestigt dat beeld: hij is degene die bereid is het voortouw te nemen bij het verder strippen van het sociaal stelsel in ons land.

Voor de goede orde: het wettelijk minimumloon legt een bodem in het loongebouw. De redenering is dat die bodem zal verhinderen dat langdurig werklozen aan de slag komen. Maar reeds in 1991 becijferde Salverda dat tweederde van de allerlaagste inkomens voorkomen in de handel, de horeca, de schoonmaak en de dienstverlening. Gelet op die beperkte spreiding van het minimumloon zorgt verlaging ervan niet voor een oplossing van de werkloosheid in andere sectoren. Dit geldt alleen, indien een afschaffing van het wettelijk minimumloon zou leiden tot een langzamerhand inzakken van het loongebouw. Dat is natuurlijk datgene wat de tegenstanders van de afschaffing ook vrezen. Dat is dan toch weer strijdig met een aantal andere economische aspecten die ik toch aan de minister van Economische Zaken wil voorleggen. Hoe denkt de minister over de gevolgen voor de binnenlandse vraag? Wat kan dat voor betekenis hebben voor het midden- en kleinbedrijf? Hoe denkt hij over de innovatie van het bedrijfsleven in Nederland? Sommigen zijn echt van mening dat die achterblijft. Zou dat alles niet schadelijk zijn voor de werkgelegenheid op lange termijn?

De afschaffing van het minimumloon, zoals minister Wijers dat bepleit, betekent dat de werknemer totaal is overgeleverd aan de baas en aan het loon dat deze hem wenst te geven. De concurrentie die daarmee wordt bevorderd, vindt over de rug van het personeel plaats, zeker als wij dit zien in het licht van de voorstellen, gedaan in het kader van de afschaffing van de algemeen-verbindendverklaring; misschien niet zo expliciet door de minister, maar wel door anderen in deze Kamer.

Dan kom ik op de suggestie van de CDA-fractie om de sociale dienst of welke instantie dan ook het inkomen eventueel te laten aanvullen tot het sociaal minimum. Wie profiteert dan van de collectieve voorzieningen? Is dat niet het bedrijf dat iemand onder het sociaal minimum in dienst neemt en dat vervolgens ziet dat die werknemer zijn inkomen krijgt aangevuld tot het sociaal minimum door de gemeenschap? Profiteert dat bedrijf op dat moment niet van de collectieve voorzieningen? Moest de Algemene bijstandswet niet juist een trampoline zijn om uit de uitkering te komen in plaats van erin te blijven?

De SP-fractie stemt daarom in met de reactie van minister Melkert. De minister zegt terecht dat werken eerder beter dan minder beloond moet worden in dit land, zeker als het om handarbeid gaat. Wij moeten banen hebben waarvan je je gezin kunt onderhouden. Een tweede armoedeval moet worden voorkomen. Na deze mooie woorden wijs ik de minister van Sociale Zaken op zijn eigen M-banen, zoals hij die zo charmant betitelt. In de volksmond worden ze inmiddels al armoedebanen genoemd. Ik wijs de minister op de plannen voor de WSW en op zijn wetsvoorstel met betrekking tot de dispensatie op het minimumloon tot 70%. Met 85% van het minimumloon kom je ongeveer uit op ¦ 1750 per maand. Met 70% zit je op ¦ 1515 per maand. Dat is een beloning op bijstandsniveau en zelfs daaronder, als iemand dispensatie krijgt. Wordt dit dan geen armoede?

In het regeerakkoord wordt de mogelijkheid van dispensatie op het minimumloon expliciet genoemd. Ik vraag de minister van Sociale Zaken of hij wil reconstrueren hoe dit destijds in het regeerakkoord is gekomen, met name in het licht van de stellige uitspraken die de minister afgelopen week in Groningen deed over het minimumloon. Met andere woorden, is dit een compromis geweest? Is het niet zo dat de PvdA-fractie eigenlijk geen voorstander was van de dispensatie op het minimumloon? Of heb ik het dan verkeerd begrepen? Zo de minister daar vanaf het begin gecharmeerd van is geweest, is hij niet bang dat de dispensatie op het minimumloon uiteindelijk de prelude zal zijn op een totale afschaffing? Immers, degenen die deze afschaffing bepleiten, ontlenen aan de argumentatie van de minister wellicht redenen om in een later stadium het gehele minimumloon af te schaffen.

Nog een laatste opmerking over het minimumloon. De minister zei dat mensen niet worden gedwongen om in die regeling te gaan werken, omdat zij niet kunnen worden gedwongen om onder het sociaal minimum te gaan werken. Wie denkt

de minister dan te kunnen strikken voor die regeling? Als niemand daartoe kan worden gedwongen, is er dan één persoon in dit land te vinden die zoveel verstand heeft dat hij het vrijwillig zal doen? Dat lijkt mij niet. Graag opheldering daarover.

De SP-fractie heeft meer dan eens gepleit voor een substantiële verhoging van het wettelijk minimumloon. Wij vinden dit de enig juiste manier ter bestrijding van de working poor, het fenomeen dat ook in ons land steeds meer de kop opsteekt. Het is ook de manier om op een structurele manier de armoede te bestrijden.

□

De heer **De Jong** (CDA): Voorzitter! Kennelijk is het komkommertijd en wel met paarse komkommers. Wij bevinden ons tussen de afhandeling van de Kaderbrief en de behandeling van de inkomstenkant van de begroting de komende zomer. Dus is het tijd voor het beklimmen van stokpaarden. D66 regisseert de discussie: de minister neemt het minimumloon voor zijn rekening en de heer Bakker de algemeen-verbindendverklaring. Volgens mij is dat geen toevallige combinatie. Het wettelijk minimumloon en het algemeen verbindend verklaren zijn de enige overgebleven directe overheidsbemoeienissen met de loonvorming. Als deze twee vormen van overheidsbemoeienis in één actie de nek kunnen worden omgedraaid, blijft er vrije loonvorming over en dat is een vrome liberale wens.

De heer Bakker gaat nog een stap verder. Hij denkt dat wij op die manier afkomen van de loonnavolging, de olievlekwerking. Als afschrikwekkend voorbeeld noemde hij de Philips-CAO. Overigens heeft de minister van Economische Zaken dat afschrikwekkende beeld ondertussen weer bijgesteld. De Philips-CAO is echter een bedrijfs-CAO en deze CAO's worden nooit algemeen verbindend verklaard. Deze overeenkomst kan dus ook niet als oorzaak worden genoemd van de olievlekwerking. Volgens mij klopt de redenering van de heer Bakker niet geheel.

Wenst de heer Bakker loonnavolging uit te bannen, dan zal hij nog een beleidsoptie moeten noemen, namelijk het breken van de macht van de vakcentrales. Zolang er nog een vakcentrale is, zal er altijd ± al is het maar intern ± loon-coördinatie plaatsvinden. Als het de bedoeling van de heer Bakker is om de macht van de vakcentrales te breken, laat hij dat dan zeggen. Daarmee zou hij een consistent pleidooi houden.

Mij is overigens geen empirische studie bekend die overduidelijk aantoont dat het afschaffen van het algemeen verbindend verklaren tot nog verdere loonmatiging leidt. De minister van Economische Zaken heeft de huidige loonmatiging overigens al zeer geprezen. Als de afschaffing van de algemeen-verbindendverklaring al effect heeft op de loonmatiging, dan is dat effect marginaal of niet significant. Daar tegenover staan studies die aantonen dat het algemeen verbindend verklaren juist de loonmatiging bevordert. Ik mag bijvoorbeeld wijzen op een recente studie van de heer Van Praag, lid van de VVD. Heeft u die studie ook gelezen, mijnheer Van Hoof?

De heer **Van Hoof** (VVD): Ja, maar ik heb eveneens de reactie van het CPB daarop gelezen, die u ongetwijfeld ook kent, mijnheer De Jong. De heer Van Praag stelde dat het om 16% of 17% ten nadele zou gaan, terwijl het CPB uitkwam op een voordeel van 3%.

De heer **De Jong** (CDA): Dat is mij inderdaad bekend. Ik geef toe dat ik enigszins selectief winkelde. Het is mij bekend dat de heer Zalm, toen hij nog bij het CPB werkzaam was, ook dit pleidooi heeft gehouden. De heer Don zet dat voort.

De effecten op de loonmatiging zijn onduidelijk. Geconstateerd kan worden dat onze politiek van loonmatiging een van de achterliggende oorzaken van het succes van onze banencreatie is. Ik zou dan geen risico nemen door het algemeen verbindend verklaren af te schaffen. Dan lopen wij namelijk het gevaar dat er een afruil plaatsvindt tussen goede doelen in de CAO en een initiële loonstijging, in die zin dat de initiële loonstijging het wint van de goede doelen. Daarnaast weten wij welhaast zeker dat de arbeidsverhoudingen in ons land daardoor danig worden verziekt, met alle kwalijke gevolgen vandien.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dit debat wordt toch een beetje gekenmerkt door een doorkijkje naar de komende jaren. Mag ik de conclusie trekken dat de CDA-fractie de algemeen-verbindendverklaring voor de wat langere termijn wil handhaven?

De heer **De Jong** (CDA): U wilt mij kennelijk uitlokken tot een oordeel over uw motie. Het lijkt mij een prima motie.

Het is een beetje lastig om over het minimumloon te discussiëren. Sommigen hebben al een voorschotje genomen op het verslag van het wetsvoorstel inzake tijdelijke dispensatie. Ik wil niet op die discussie vooruitlopen, maar ik maak toch enkele opmerkingen. De heer Rosenmöller heeft gezegd dat je met het starten van de discussie over het verlagen van het wettelijk minimumloon de verdenking op je laadt dat je ook het sociaal minimum wilt aantasten. Wat dat betreft, is de positie van onze fractie overduidelijk. Het sociaal minimum is voor ons onaantastbaar en verder eerder te laag dan te hoog. Elk jaar dat het sociaal minimum kan worden gekoppeld aan de loonontwikkeling, geeft ons veel vreugde.

In de tweede plaats heb ik geconstateerd dat minister Wijers nu reeds de onderhandelingen begint over de volgende kabinetsformatie. Wat hem betreft, moet daarbij de rol van het wettelijk minimumloon aan de orde komen. Wij wensen hem vanuit het CDA veel plezier bij deze discussie die hij in zijn eigen partij aanzwengelt.

In de derde plaats kan een aanvullend instrument bestaan uit het tijdelijk dispenseren van de Wet op het minimumloon. Misschien iets vooruitlopend op het debat dat wij nog krijgen, luidt mijn vraag aan de minister of met dit wetsvoorstel het geduvel al begonnen is, of pas daarna. Waar legt hij precies de grens waar de duivel verschijnt? Misschien wil hij dat verduidelijken? Of komt hij met een nota van wijziging?

Ten slotte wil ik nog een opmerking maken over het interview met minister Wijers in NRC Handelsblad van zaterdag jongstleden. Het is op zichzelf een prima zaak dat ook een minister laat zien, voortschrijdend te kunnen denken. Ook is het prima dat deze leidsman van D66 zijn partij profileert op het sociaal-economisch beleidsterrein. Wat ons betreft, is het heel duidelijk een neo-liberaal

manifest waarmee in kringen van de VVD kan worden gescoord en hartelijke instemming kan worden verkregen. Ik heb nog een suggestie voor de heer Wijers. Misschien kan hij in een volgend interview nog een duidelijke sociale paragraaf toevoegen. Voorts heb ik een milieuparagraaf gemist.

Opmerkelijk is verder dat de minister een hartstochtelijk pleidooi houdt voor de versterking van de infrastructuur. Dat is opmerkelijk omdat zijn eigen fractie moeilijkheden maakt bij de aanleg van elke meter spoor of autoweg. Wij wachten die discussie binnen D66 met spanning af. Voorts wil ik hem vragen, wanneer hij samen met staatssecretaris Vermeend het wetsvoorstel aan de Kamer kan doen toekomen waarin de dubbele belasting wordt afgeschaft. Hij heeft mij met zijn interview bijna verleid tot een discussie over het boek van Chandler, maar die discussie bewaar ik tot de behandeling van de Wet economische mededinging.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Ik wil de heer De Jong nog een vraag stellen. Hij had het over een liberaal manifest. Dat werd vooral onderbouwd met de discussie over het wettelijk minimum loon en de algemeen-verbindendverklaring. Hij zegt dat het sociaal minimum onaantastbaar is. Maar als de minister nu èÂn partij noemt gerelateerd aan die onderwerpen, dan is het de partij van de heer De Jong. Voelt hij zich daarin gevleid, omhelst de minister zijn partij te vroeg of te laat? Hoe verhoudt zich dat geflirt van de minister in de richting van zijn partij tot de uitspraak van mevrouw Bijleveld vanochtend in Trouw, waarin zij zegt: deze fractie zal in ieder geval niet tornen aan het wettelijk minimumloon.

De heer **De Jong** (CDA): Ik denk dat het moment prima getimed is. De discussie loopt binnen onze partij. De heer Marijnissen sprak in dat verband over onze fractie, maar die discussie loopt binnen de partij. Daarbij is 1 juni het moment waarop een bepaalde beslissing wordt genomen. Daarna zullen wij wel kijken hoe dat zich uitkristalliseert in het partijprogramma. Ik voer die discussie als partijlid en niet als fractielid. Het is natuurlijk op zichzelf prima wanneer een andere partij dezelfde discussie gaat voeren als onze partij. Daar voeren wij ons inderdaad door gevleid.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat heeft dus voor de fractie van het CDA tot 1998, als het kabinet 1998 haalt, geen enkele consequentie?

De heer **De Jong** (CDA): Ik geloof, dat mevrouw Bijleveld bij de behandeling van de begroting heeft gezegd dat de Wet op het minimumloon deze kabinetsperiode, wat ons betreft, niet ter discussie staat. Dat verandert natuurlijk niet zo vlug.

De heer **Van Hoof** (VVD): Als wij dan toch doorkijkjes houden in de richting van de toekomst, dan is het interessant om te horen hoe in de huidige fractie aangekeken wordt tegen die partijdiscussie over het minimumloon. Ik neem immers niet aan dat de heer De Jong als fractielid een kameleon is die vandaag zegt dat hij tegen de afschaffing van het wettelijk minimumloon is, terwijl hij daar morgen voor is.

De heer **De Jong** (CDA): De discussie binnen onze partij is gaande. Ik neem daaraan deel als lid van de afdeling Voorburg. Ik hoop dat alle leden van mijn fractie dat in hun eigen afdeling ook doen. Wij zullen wel zien wat daar uitkomt. Ik zou zeggen: volg het heel nauwkeurig! Dat doe ik ook.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik ben niet zo geÈnteresseerd in de mening van het CDA-lid dat toevallig in Voorburg woont, maar ik ben wel geÈnteresseerd in de mening van het lid van deze fractie en misschien wel van de volgende fractie. Nogmaals, dan denk ik bij mijzelf: hoe gaat de heer De Jong, fractielid, dat nu verantwoorden als hij vandaag tegen is en morgen voor? Welke argumenten zijn er dan om te veranderen?

De heer **De Jong** (CDA): Ik voer hier geen interne partijdiscussie met u. Morgenavond is er in Utrecht een bijeenkomst met de opstellers van het strategisch-beraadstuk. Daar zal ik mijn mening geven, en niet hier.

De heer **Van Hoof** (VVD): Dat begrijp ik, maar u was wel een van de ondersteuners van deze interpellatie, en wij praten vanavond over de ontwikkelingen met betrekking tot het minimumloon. Ik vind het dus niet raar dat u vandaag met mij discussieert over die ontwikkelingen en dat ik u vraag wat u nu vindt en wat u kennelijk in de toekomst zult vinden.

De heer **De Jong** (CDA): Ik zou zeggen, wacht die discussie netjes af. Op 1 juni is er partijraad en dat zal vast in het nieuws komen. Daarna wordt er een verkiezingsprogrammacommissie ingesteld en dan merken wij het wel. Het gaat, denk ik, ongeveer net zoals bij D66.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Misschien kan ik als dorpsgenoot u bewegen om iets meer te zeggen. Er zijn argumenten aangevoerd pro en contra verlaging van het minimumloon, al dan niet in combinatie met verhoging van de uitkeringen. Beide bewindslieden hebben dergelijke overwegingen gegeven. Zij zijn dus wel zo dapper om een doorkijk te geven in hun denken over de toekomst. Het ene spreekt mij meer aan dan het andere; dat zal nog blijken. U kunt dat toch ook doen, als dorpsgenoot?

De heer **De Jong** (CDA): Ja, en u kunt het ook doen. Krijgen wij straks een doorkijkje inzake de basisbaan? Dat lijkt sprekend op een idee uit het strategische beraad van het CDA. Gebeurt dat bij de volgende interpellatie? Dan wachten wij die af.

□

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! De middelmaat is niet goed genoeg; dat was de boodschap van de minister van Economische Zaken in NRC Handelsblad. Hij zet een ambitieuze koers uit voor het sociaal-economische beleid op de middellange termijn. Hij deed zo'n twintig voorstellen op velerlei terrein ± ik heb ze geturfd ± om de vaart erin te houden of erin te krijgen, in de economie en in de arbeidsmarkt. Het is even teleurstellend als tekenend voor het politieke debat dat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zich niet aangesproken voelt door de enorme uitdaging die in het interview met Wijers besloten ligt, juist waar het om de werkgelegenheid gaat, maar niets anders weet te zeggen dan: nee, nee en nog eens nee. Daarmee schoot hij even in de voorspelbare en rituele reflex van de socialist,

voor wie inkomen uiteindelijk boven werk gaat.

Voorzitter! Aan deze zure opmerking voeg ik ogenblikkelijk toe dat ik wel genoten heb van de heel chique manier waarop de heren in eerste termijn elkaar enige steken onder water toevoegden. Het was ''Herenleed'' op niveau.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Voorzitter! Ik begrijp helemaal niets van deze entree. Hoe kan de heer Bakker volhouden dat de afspraken in het regeerakkoord over inspanningen voor de laag betaalde arbeid, een scala aan maatregelen, iets te maken hebben met inkomen boven werk? Het verhaal dat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zoëven hield, was toch ook duidelijk? Dat kan de heer Bakker toch niet menen?

De heer **Bakker** (D66): Ik zou willen dat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ingegaan was op die twintig voorstellen of, voor mijn part, op tien daarvan. Maar het enige wat hij heeft gedaan, was ''nee, nee en nog eens nee'' zeggen op dat ene voorstel over het minimumloon. Dat betreur ik zeer, want daarmee sla je de discussie dood, die wij vanavond gelukkig wel voeren en die wij ook moeten voeren.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Dat kan maar één consequentie hebben, en die wil ik de heer Bakker graag voorhouden. Het ''nee'' van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ging onder andere over het WML. Als je, zoals de minister, het minimumloon niet wilt afschaffen, gaat inkomen boven werk. De kritiek van de heer Bakker daarop betekent dus dat hij het pleidooi van de minister van Economische Zaken om het minimumloon af te schaffen, ondersteunt. De onderbouwing is dat werk dan pas boven inkomen gaat.

De heer **Bakker** (D66): Ik stond op het punt daarover te spreken. Als u het goed vind, ga ik nu in op het minimumloon en daarna op het tweede centrale onderwerp van dit debat, de algemeen-verbindendverklaring.

Het minimumloon heeft in ons land twee functies, namelijk op de arbeidsmarkt, die almaar kleiner is geworden, en voor de sociale zekerheid, namelijk als sociaal minimum waarvan de uitkeringen worden afgeleid. De minister noemde het een sociale sleutel. Laat ik één ding duidelijk vooropstellen. D66 is van mening dat het sociaal minimum niet mag worden aangetast. Het zou ook te gek zijn om de ene maand te spreken over toenemende armoede en de andere maand het sociale minimum te willen verlagen. Daar gaat het ook niet om, mij niet en ook minister Wijers niet, blijkens het interview en blijkens zijn woorden van vanavond.

Wat dus overblijft, is de functie van het wettelijk minimumloon op de arbeidsmarkt. Wie de situatie op de arbeidsmarkt bekijkt is op het eerste gezicht heel tevreden over de toenemende werkgelegenheid: gemiddeld 100.000 banen per jaar, zowaar beter dan in de VS, zelfs nu het met de economie wat minder gaat. Daaronder gaat een hardnekkig en groeiend probleem schuil. Het aantal eenvoudige banen voor laaggeschoolden neemt alleen maar af, het aantal mensen met weinig opleiding of ervaring neemt toe. Dat is de belangrijkste achtergrond van het feit dat de werkgelegenheid weliswaar toeneemt, maar de werkloosheid niet of nauwelijks omlaag gaat. In die situatie mag je niet berusten. Ik vind dan ook dat je geen enkele maatregel, conventioneel of onconventioneel vooraf onbespreekbaar mag verklaren om het probleem aan te pakken, zeker niet binnen die genoemde randvoorwaarde van behoud van het sociaal minimum. Natuurlijk kan men zeggen dat werk lonend moet zijn ± ik vind dat in algemene zin een te onderschrijven beginsel ± maar als de consequentie daarvan is, dat mensen op de uitkering zijn aangewezen en niet meer kans krijgen op de arbeidsmarkt, dan moeten de conventionele en de onconventionele maatregelen goed onder de loep worden genomen. Dat heeft naar mijn gevoel de minister van Economische Zaken willen doen en daarin steun ik hem van harte.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): De minister van Economische Zaken heeft meer gedaan. De heer Bakker houdt het enerzijds-anderzijds-verhaal. Dat hebben wij allemaal gedaan, maar wij hebben ook keuzen gemaakt.

Staat de fractie van D66 aan de kant van de minister van Economische Zaken die gewoon een pleidooi houdt voor de afschaffing van het minimumloon, het CDA aanroept en vervolgens zegt: ik had het al veel eerder gezegd? Of wil de heer Bakker dat niet en vindt hij dat wij op een andere manier werk aan de onderkant moeten creëren?

De heer **Bakker** (D66): Ik wil niet tornen aan de effecten, de rol en de betekenis van het minimumloon voor het sociaal minimum. Ik wil wel praten over de effecten die het minimumloon heeft op de arbeidsmarkt. Als het nodig is anders tegen het minimumloon aan te kijken, af te schaffen of aan te passen ± er kan worden gediscussieerd over de vraag of de aloude relatie tussen het minimumloon en de kostwinner die ook nog een vrouw en twee kinderen moet onderhouden nog bestaat; een minimumloon als een loon waarvan een persoon zelfstandig moet kunnen leven is een andere zaak ± dan wil ik die discussie voeren. Ik zeg thans niet welke opvattingen over het minimumloon op de arbeidsmarkt over twee jaar ± in deze kabinetsperiode komt het niet aan de orde ± bij mij bestaan. Nogmaals, ik wil niet komen aan de functie van het minimumloon voor het sociaal minimum.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat betekent dus dat de heer Bakker een andere positie inneemt dan de minister van Economische Zaken die zegt er een voorstander van te zijn om het minimumloon op middellange termijn af te schaffen? Ik wil gewoon weten waar de heer Bakker staat. Natuurlijk komt die discussie nog.

De heer **Bakker** (D66): De minister heeft als lid van de afdeling Utrecht een doorkijk gegeven naar zijn opvattingen voor de komende kabinetsperiode. Overigens heeft hij twintig voorstellen gedaan, waarvan er wellicht een aantal wel voor discussie in deze kabinetsperiode in aanmerking komen. Gelet op het regeerakkoord, geldt dit niet voor het minimumloon. Hij heeft de discussie over het afschaffen van het minimumloon geopend. Iedereen weet dat er allerlei variaties mogelijk zijn. Ik heb nog geen eindconclusie bereikt ter zake van de positie van het minimumloon voor de arbeidsmarkt.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks):

Dat betekent dat u dezelfde stelling inneemt als het CDA-lid De Jong te Voorburg. Het spoort letterlijk met het D66-lid Bakker te Den Haag.

De heer **Bakker** (D66): Dat het verstandig is om die discussie te voeren en niet op voorhand in de Pavlov-reflex te schieten. Dat mag nooit gebeuren als er tussen de 400.000 en 500.000 werklozen zijn.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Een Pavlov-reactie is onzin. Het is mogelijk dat je na een discussie van vijftien jaar daarover een opvatting hebt geformuleerd. Als dat bij de heer Bakker nog niet het geval is, dan gun ik hem nog een paar jaar.

De heer **Bakker** (D66): Opvatting is ÂÂn ding, maar de ontwikkeling op de arbeidsmarkt en het oplossen van problemen zijn een tweede. Ik vind dat de heer RosenmÖller buitengewoon te kort schiet, als hij wel zegt dat men nooit aan het minimumloon mag komen en niet komt met een oplossing voor die 400.000 tot 500.000 mensen met een grote afstand tot en langdurig afgekoppeld van de arbeidsmarkt. Daar hoor ik geen verhaal over. Er mag alleen van alles niet. Er mag niet tijdelijk dispensatie worden verleend. Er mag niet worden gesproken over het minimumloon. De laagste loonschalen mogen niet algemeen verbindend worden verklaard. Wat moet er wel? Ja, misschien nog wat meer Melkert-banen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): U luistert buitengewoon selectief. Die indruk had ik al toen u iets zei over hetgeen de minister had gezegd. Ik merk het nu ook. Ik heb bijvoorbeeld het pleidooi van de minister om de brutolasten voor de werkgevers aan de onderkant te verlagen ondersteund. GroenLinks heeft daarvoor heel concrete voorstellen gedaan.

De heer **Bakker** (D66): Maar weinig mensen kunnen profiteren van de afdrachtkorting die specifiek op het minimum is gericht. In de CAO's wordt namelijk verboden om het minimumloon te betalen. Zo is het ook nog eens. In deze constellatie is het een niet werkzame maatregel of een maatregel die minder werkzaam is dan hij zou kunnen zijn wanneer het hele complex eens in beschouwing werd genomen. Dan kan gepraat worden over de laagste loonschalen in de CAO's, over het wettelijk minimumloon en natuurlijk ook over de afdrachtkorting. Zo zijn er natuurlijk meer maatregelen, waarover onze opvattingen bekend zijn. Het is alleen voorlopig niet voldoende om tot een betekenisvolle daling van de werkloosheid te komen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat is absoluut waar.

De heer **Bakker** (D66): Maar dan?

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Ik heb onderbouwd de stelling betrokken tegen verlaging van het minimumloon. De discussie daarover duurt al jaren. Als ik daar ''nee'' tegen zeg, schiet u in de stress. U roept dan dat het alleen maar ''nee, nee, nee'' is, etc.

Op het moment dat ik u vraag of u er dan voor bent, zegt u dat het onderwerp in discussie is, met de voors en de tegens. U zult het over een tijdje bekijken. Dat vind ik slappe hap, als de problematiek zo ernstig is.

De heer **Bakker** (D66): Ik heb onderbouwd dat ik tegen een verlaging van het sociaal minimum ben. Ik heb vervolgens onderbouwd waarom ik vind dat je over afschaffing, aanpassing of verlaging van het minimumloon in zijn arbeidsmarktfunctie moet kunnen praten. In wezen moeten wij constateren dat het prachtig gaat met de werkgelegenheid, maar dat de werkloosheid onvoldoende daalt. Die werklozen zijn veelal de mensen met weinig opleiding en weinig ervaring. Nu maken zij geen kans op de arbeidsmarkt.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Wij hebben altijd debatten over het minimumloon omdat de uitkomsten naar onderzoek van de effecten van een verlaging, met behoud van het sociaal minimum, zo buitengewoon tegenstrijdig zijn. Als wij daarover helderheid kregen, zouden wij er niet almaar debatten over hebben. In zekere zin praten wij over een experiment, dat wij aandurven of niet.

Nu kunnen er twee dingen gebeuren. Het werkt, en dan valt te beredeneren dat de werkgelegenheidseffecten neerslaan bij alleenstaanden met een lage uitkering. Die gaan dan 38 uur werken voor ¦ 1250. Is dat gewenst? Of het werkt niet, vanwege de reserveringsloonproblematiek, waarover zo moeilijk berekeningen te maken zijn. Daardoor is er ongewisheid. Dan hebben wij geweldig veel onrust gecreÈerd en het levert allemaal niks op.

Kortom, wat is onder de huidige omstandigheden, met de huidige ongewisheid, eigenlijk de winst van dit type debat? Vindt u echt dat de effecten mogen neerslaan bij de vrouwen die een partner met een laag inkomen hebben en voor een fooi ook kunnen gaan werken of bij alleenstaanden, voor 70% van het minimumloon? Zij kunnen er niks bij krijgen, maar moeten voor 1250 piek gaan werken.

De heer **Bakker** (D66): Uw vraag was wat de winst is van een debat als dit. Naar mijn gevoel is die winst, dat wij even over de grenzen van ons dagelijkse politieke debat heen kijken en ons afvragen hoe een aantal resterende problemen in de toekomst, op middellange termijn, kunnen worden opgelost als de economie goed draait. Laten wij dat debat voeren. Ik ben begonnen met te zeggen, dat ik het jammer vind dat er over die ene maatregel uit het grote interview met de minister eindeloos wordt gepraat, in reflexen. Men schiet ogenblikkelijk terug in de Pavlov-reactie van het politieke debat, terwijl een stuk of twintig andere maatregelen ook van buitengewoon belang kunnen zijn. Wij zouden daar ook over kunnen praten. Dat zullen wij ook doen, maar ik vind dat het minimumloon er ook bij mag horen, gelet op het probleem.

Vervolgens vroeg u wat het effect van het verlagen of het afschaffen van het minimumloon is. Vind ik het mooi als dat bij vrouwen en alleenstaanden terechtkomt? Nee, dat vind ik niet mooi, maar het staat ook allerminst vast. Vervolgens, zelfs als het zo zou zijn, dan constateer ik nog dat daar dan kennelijk duidelijk kansen worden verbeterd. Wij praten in hypothesen. Als je weet dat mensen die een start maken op de arbeidsmarkt vaak binnen afzienbare tijd doorgroeien in functies, is het beter om die start mogelijk te maken en te voorkomen dat mensen langer dan nodig is met een uitkering blijven zitten. Veel mensen zitten daar al veel te lang mee.

Bakker

De heer **Van Zijl** (PvdA): Hoe kansrijk acht u het dat dit type werk waarvoor dit soort beloning gaat gelden, als het allemaal doorgaat, kwalificeert op termijn? Hoe kansrijk acht u het dat mensen wanneer zij eenmaal zo'n functie hebben, wat dan kennelijk nu niet meer lonend is, zich van daaruit kwalificeren voor andere functies? Dat ligt toch minder voor de hand als je kijkt naar het soort werk dat gegenereerd wordt?

De heer **Bakker** (D66): Dat ben ik niet met u eens. Ik denk dat er een vloeiend aantal functies is vanaf de onderkant van de arbeidsmarkt. En daaronder liggen nog een aantal functies die wij helemaal niet willen in onze samenleving. Van de functies aan de onderkant van de arbeidsmarkt, waarvan wij zeggen dat het goed is dat die er zijn, tot aan de bovenkant van de arbeidsmarkt is er een hele range aan functies. Natuurlijk stromen mensen door. Iemands carrière op de arbeidsmarkt is nooit te verklaren. Die van u ook niet. U begon als jongetje dat boer wilde worden en u bent geëindigd als kamerlid.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Niet voor het minimumloon.

De heer **Bakker** (D66): In die zin zijn carrières dus veelvuldig.

De heer **Van Hoof** (VVD): Als ik de heer Bakker goed begrepen heb, heeft hij tot nu toe gezegd dat wat hem betreft de toekomst van het wettelijk minimumloon ter discussie staat. Hij heeft wel aangegeven dat hij de rol naar het sociaal minimum anders ziet dan naar de arbeidsmarkt. De winst is in elk geval dat hij over dat minimumloon wil praten, dat hij erover wil nadenken om dat aan te passen.

Heeft hij ook al nagedacht over het toch wel technische probleem van enerzijds het handhaven van de positie ten opzichte van het sociaal minimum en anderzijds iets doen in de richting van de arbeidsmarkt? Als dat zo is, is het denkproces misschien al een stuk verder dan wij hier allen denken.

De heer **Bakker** (D66): Nagedacht wel, zowel over het technische probleem als over het sociaal-politieke probleem. Het sociaal-politieke probleem zit in het verhaal van de reserveringslonen, maar ook in de weigering om te zeggen dat het minimum omlaag zou moeten. Het is vanavond al gezegd: als je in de plaatjes van het CPB goed wilt scoren op de werkgelegenheid aan de onderkant, dan moet je de uitkeringen halveren. Maar dat willen wij dus even niet. Daar zit het sociaal-politieke probleem. Dat willen wij niet. Het technische probleem is hoe je dan de nieuwe sociale sleutel formuleert, hoe je aanpast aan de loonontwikkeling of de prijsontwikkeling. Dat technische debat voeren wij tegen die tijd nog wel.

De heer **Van Hoof** (VVD): U zegt dus dat als de technische problemen zijn opgelost, wat D66 betreft een verlaging van het wettelijk minimumloon aan de orde is?

De heer **Bakker** (D66): Het is serieus in discussie.

De heer **Van Hoof** (VVD): Nog even en ik zit weer met het lid Bakker uit Den Haag te praten. Dan moeten wij naar een debating club gaan. U staat hier namens de D66-fractie.

De heer **Bakker** (D66): Wij hebben het over het kamerlid Bakker, uit Den Haag overigens.

Het gaat om de discussie die wij met z'n allen moeten voeren. Er zijn natuurlijk een aantal effecten die wij niet kunnen voorzien. Misschien zijn er ook wel een aantal problemen die wij niet kunnen voorzien. Ik zeg dat er een groot probleem is aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De afschaffing, aanpassing of ombouw van het minimumloon zou wellicht een bijdrage leveren. Laten wij daar dan ook goed op inzoomen en niet op voorhand zeggen dat het nooit mag gebeuren.

De heer **Van Hoof** (VVD): Dat begrijp ik. Daarna vroeg ik aan u hoe de gedachten dan zijn en of u dan problemen zag. U heeft een aantal technische problemen genoemd. Mijn conclusie was dat als wij de technische problemen oplossen, wat de D66-fractie betreft de aanpassing van het wettelijk minimumloon een reële optie is.

De heer **Bakker** (D66): Dan ligt daar geen belemmering meer. Dan zouden wij het punt van de sociale uitkeringen goed geregeld hebben. Dan zouden wij misschien een nieuw instrument kunnen creëren om op die arbeidsmarkt aan de onderkant meer dynamiek te krijgen, naast overigens andere instrumenten waar het even goed ook om gaat, ook in deze discussie. Ik zie de heer Van Hoof tevreden knikken. Dan heb ik hem weer een blij mens gemaakt.

Voor deze kabinetsperiode is en blijft afgesproken om niet te tornen aan de algemeen-verbindendverklaring, onder één voorwaarde. Die is dat in de CAO's het minimumloon wordt gereactiveerd, dat de te hoge vloer die in het loongebouw is gelegd, effectief omlaag gaat, zodat de loontrap weer gewoon op de grond begint. Het is immers een even logische als algemeen gedeelde analyse ± en de sociale partners brachten die ooit als eerste in een SER-advies naar voren ± dat de hoogte van de laagste loonschalen het moeilijk maakt voor mensen met een lage produktiviteit om een baan te vinden. Werkgevers nemen immers mensen aan zolang de opbrengst van de arbeid van die mensen de kosten goed maakt. Hoe hoger de vloer is, hoe meer mensen er doorheen zakken. Dus is afgesproken en in het najaarsoverleg bevestigd dat dit voorjaar in de CAO's als regel het minimumloon wordt gereactiveerd, dus dat als regel de trap weer op de grond begint. Gebeurt dit te weinig, dan komt de algemeen-verbindendverklaring voor de onderkant van het loongebouw serieus ter discussie. Als wij onszelf en elkaar binnen en buiten deze zaal serieus nemen, moeten wij dit geen loze afspraken laten zijn. Dan voorkomen wij een situatie waarin sociale partners die CAO's afsluiten, als tollenaars aan de poort staan, omdat zij de arbeidsmarkt wel op mogen, maar alleen op onze voorwaarden.

Ook de algemeen-verbindendverklaring in algemene zin is aan de orde, zij het niet voor 1998. Dit is niet het geval omdat een algemeen-verbindendverklaring alleen negatieve effecten heeft. Zeker in een aantal minder sterk gereguleerde sectoren met minder goed ontwikkelde sociale omstandigheden kan een algemeen-verbindendverklaring een belangrijke, zelfs emancipatoire en normstellende functie hebben. Een algemeen-verbindendverklaring draagt ook bij aan loonmatiging, al is er op langere termijn niet een echt betekenisvol verschil tussen de

loonontwikkeling in sectoren met algemeen-verbindendverklaring en die in sectoren zonder algemeen-verbindendverklaring.

De algemeen-verbindendverklaring heeft ook nadelen. Ik sprak al over de drempels die insiders, mensen met werk, kunnen opwerpen voor outsiders. Verder zijn er drempels voor nieuwe ondernemers om een bedrijf te beginnen en werkt een algemeen-verbindendverklaring trends in de loonvorming in de hand die meer met een collectieve CAO-emotie dan met concrete mogelijkheden van bedrijven of bedrijfstakken te maken hebben. Deze trends fungeren als bodem voor de rest van het CAO-overleg. Voor D66 is het van belang dat de loonvorming verantwoord is, namelijk verantwoord op het niveau van het individuele bedrijf. Daar kunnen de omstandigheden van het bedrijf gewogen worden en kunnen keuzen worden gemaakt die passen bij de mensen en de situatie in dat bedrijf.

Mijn laatste opmerking is de wens dat wij ophouden met de hakken stevig in het zand te zetten, maar ertoe in staat zijn, in de komende jaren ook aan de onderkant de werkloosheid te bestrijden. Op dit punt mag niemand met de middelmaat tevreden zijn.

□

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter! Beide bewindslieden hebben in hun eerste reactie de ontwikkeling van de werkgelegenheid op dit moment en de maatregelen van het kabinet in dit verband genoemd. Ik meen dat zij gelijk hebben als zij op de positieve resultaten wijzen, maar terecht zei de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dat het in de huidige situatie niet genoeg is. Dit betekent dat een maatregel zoals aanpassing van het wettelijk minimumloon in dezen wel degelijk een bijdrage kan leveren, natuurlijk naast al die andere maatregelen die de heer Melkert noemde. Ik vertel geen geheim als ik zeg dat de fractie van de VVD al geruime tijd pleit voor het afschaffen dan wel verlagen van het wettelijk minimumloon, overigens niet als doel op zich, maar met als doel werkgelegenheid en al die zaken die de minister van Economische Zaken als positieve effecten van zo'n wijziging in het wettelijk minimumloon heeft genoemd. Het is dan ook verheugend dat het draagvlak voor deze gedachte langzaam maar zeker groeit. Afgelopen zaterdag stond de heer Wijers in NRC Handelsblad en enige tijd daarvoor maakte het CDA-bestuur een beweging op dit terrein. Dit constateren wij met genoegen.

De heer Wijers heeft gepleit voor een aanpassing van het wettelijk minimumloon met een aanvulling tot het sociaal minimum. Hij weet dat hiertegen bezwaren aan te voeren zijn; hij heeft deze ook vanavond gehoord. Een van de bezwaren die de voorstanders van het handhaven van het minimumloon noemen, betreft de functie ervan voor de hoogte van de uitkeringen. Een ander bezwaar heeft de heer Melkert onlangs in Groningen als volgt geformuleerd: wat is dit voor een land waar werken voor de kost minder loont dan het hebben van een uitkering? Hierop zijn de volgende antwoorden te geven.

De fractie van de VVD heeft in het verleden de mogelijkheid van het individualiseren van het wettelijk minimumloon genoemd. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de bezwaren die zijn geschetst. Ook tijdens de afgelopen behandeling van de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de fractie van de VVD over dit onderwerp gesproken. Toen hebben wij gezegd dat het wettelijk minimumloon moet worden losgekoppeld van die functie voor de uitkeringen. Daar dient dan een apart instrument voor gemaakt te worden, een op zichzelf staand referentiepunt, dat je desgewenst op dezelfde manier kunt laten meegaan met ontwikkelingen zoals wij dat nu met het wettelijk minimumloon doen. Dan is dat wettelijk minimumloon ontlast van die functie.

Tegelijkertijd hebben wij toen gezegd dat het ook betekent, dat dit wettelijk minimumloon het mogelijk maakt om op een lager niveau mensen een inkomen te verstrekken. De gevolgen die dat zal hebben ± het zakken onder het sociaal minimum ± kunnen, zoals ook de heer Wijers heeft gesuggereerd, worden weggenomen door een aanvulling tot op het niveau van het sociaal minimum. Maar wij zijn verder gegaan, vanuit de filosofie dat werken moet lonen en vanuit de filosofie dat er een prikkel moet zijn. Wij hebben daaraan toegevoegd dat je, wat de VVD-fractie betreft, die aanvulling zou kunnen laten gaan tot 10% á 15% boven dat niveau. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zal zich dit herinneren en misschien nu een aha-Erlebnis krijgen. Daarnet, toen hij reageerde op de inbreng van de heer Rosenmöller, had ik het gevoel dat hij het misschien even vergeten was, maar hij zal het zich nu herinneren.

Ik vraag aan beide bewindslieden of zij op dit moment, tegen de achtergrond ook van de ontwikkeling naar de toekomst toe, nog eens willen reageren op deze benadering, die naar mijn inschatting ook tegemoetkomt aan de bezwaren zoals die zijn verwoord door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Als er dan nog het bezwaar is met betrekking tot de bodem van het loongebouw, kan ik alleen maar zeggen dat het wettelijk minimumloon als bodem in het loongebouw eigenlijk niets anders is dan een belemmering om van de outsiders, de mensen die nu buiten het arbeidsproces staan, insiders te maken.

Voorzitter! Ik denk dat, wanneer de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dit nog eens op zich laat inwerken, hij mogelijkerwijs weer terug kan keren tot zijn opvattingen uit 1991. Een krantebericht van 7 mei 1996 kende de kop: ''Melkert wenst geen verlaging minimumloon''. Een krantebericht van 15 maart 1991 echter citeert Melkert als volgt: ''Lager minimumloon''. Welnu, ik heb hem aangereikt hoe hij weer terug kan gaan in de tijd.

Voorzitter! De verlaging van het wettelijk minimumloon is economisch goed en niet alleen omdat de minister van Economische Zaken het zegt. Inmiddels is deze week ook naar buiten gekomen dat tweederde van de Nederlandse economen vindt, dat het wettelijk minimumloon werkgelegenheid kost. Uit onderzoeken blijkt dat hoe dan ook een verlaging van het wettelijk minimumloon werk oplevert. Wat betreft het aantal banen spreekt het ene onderzoek van 10.000 en het andere onderzoek van 150.000. Maar ik zeg u: alles wat het oplevert, is winst. Wij zijn niet in de positie dat wij ons kunnen permitteren om 10.000 banen te laten lopen.

Is het dan, als het economisch goed is, ook sociaal nog aanvaardbaar? Tegen de achtergrond dat het

mensen aan het werk helpt, dat het van outsiders insiders maakt, dat werken wordt beloond ± ik heb u geschetst hoe dat zou kunnen; ook in de richting van de heer Bakker en zijn denkproces heb ik misschien een bijdrage geleverd aan een mogelijke oplossing van zijn problemen ± levert het een situatie op die naar mijn inschatting sociaal zeker verantwoord is. Bovendien, wij grijpen niet in in bestaande lonen. Niemand zal dus een nadeel ondervinden. Ook vanuit die optiek is het, zo denk ik, sociaal verantwoord.

Voorzitter! Het betekent dat wat mij betreft, om de minister te parafraseren, de conclusie zou moeten zijn: wat is dit voor een land, waarin het geven van een uitkering de voorkeur zou hebben boven het zelf verdienen van een eigen inkomen door werk, werk en nog eens werk!

□

De heer **Van Zijl** (PvdA): Voorzitter! Maart roert zijn staart, april doet wat hij wil en in mei leggen alle vogels een ei. Kortom, het is voorjaar en derhalve CAO-onderhandelingen en dus ook weer een mooi moment voor een rituele dans: een discussie over het minimumloon, meestal tegelijk opgediend met een meeslepend nummer over het algemeen verbindend verklaren van CAO's. Zo ook nu weer. De PvdA-fractie doet er altijd graag aan mee, althans zolang het om rituelen gaat.

Wij hebben absoluut waardering voor het interview met de minister van Economische Zaken in NRC Handelsblad. Daar staan een heleboel behartigenswaardige zaken in: over investeren, over infrastructuur, over sparen, over pensioenfondsen. Een indringende discussie en goed nadenken over deze dingen is echt de moeite waard; dat zij vooropgesteld. Hetzelfde geldt voor wat zojuist de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zei, die natuurlijk ook alleen maar is geciteerd naar aanleiding van die ene opmerking van de heer Wijers over het minimumloon. Er is dus heel veel meer aan de hand dan alleen maar een debat over het minimumloon of het AVV'en. Dat moet echt allemaal gezegd worden. Het beleid kent veel meer facetten dan alleen maar de discussie over dit thema. Maar wij hebben nu eenmaal een interpellatie over deze twee onderwerpen en mijn opmerkingen en vragen beperken zich dan ook daartoe.

Ik wil allereerst de minister van Economische Zaken het volgende voorhouden. Er zijn twijfels over de werkgelegenheidseffecten indien wij het minimumloon zouden afschaffen of verlagen met handhaving van het sociaal minimum. Wij zijn het er met elkaar over eens, dat de echte effecten gerealiseerd worden als je beide zou verlagen. Ik verwijs wat dat betreft naar de VS. Overigens valt daarover, gezien Het Financieele Dagblad van vandaag, nog wel iets anders te zeggen. Nogmaals, er zijn twijfelachtige effecten bij het handhaven van het sociaal minimum en het verlagen of afschaffen van het minimumloon. Die twijfelachtige effecten zitten daarin dat niemand precies kan inschatten hoe de gedragseffecten zullen zijn naar aanleiding van de problematiek van het reserveringsloon. In de modellen komen geweldige cijfers voor maar het blijft de vraag hoe het er in de praktijk aan toe zal gaan. De vergelijking dient zich aan met de geweldige cijfers die wij vinden in modellen voor de alternatieve heffingsgrondslag. Er worden dan geweldige pleidooien gehouden om de premies op een andere manier te heffen, bijvoorbeeld over de toegevoegde waarde of over iets anders, omdat dit enorm veel banen zou opleveren. De verstandige economen van het CPB brengen daar weer tegenin ± en zij hebben ongetwijfeld gelijk ± dat zij de gedragseffecten niet kennen. Het debat valt eigenlijk iedere keer weer dood op dergelijke argumenten. Zou de minister eens willen ingaan op die beide thema's: geweldige cijfers in de modellen en vervolgens grote twijfels over de omgevingsfactoren?

Hoe verhoudt de gedachte dat het verlagen van het minimumloon met behoud van sociaal minimum tot geweldig veel banen zal leiden zich met de opvatting dat een financiële prikkel noodzakelijk is om mensen te stimuleren om aan het werk te gaan? De heer Melkert is daar al op ingegaan, maar ik wil ook weten wat de heer Wijers ervan vindt. Ik meen dat er iets strijdigs in zit maar als de minister er anders over denkt, hoor ik dat graag van hem.

In het interruptiedebatje met de heer Bakker ging ik al in op de opmerking die de heer Wijers maakte in zijn bijdrage, dat het vooral bedoeld is als opstap naar werk. Als je er eenmaal zit, is het doorstromen naar een andere functie een stuk eenvoudiger geworden. Ik sluit niet uit dat hij gelijk heeft, afgezien van de vraag of ik die prijs wil betalen. Maar is het niet evenzeer riskant dat er functies gecreëerd gaan worden op een buitengewoon laag niveau, die er nu niet zouden zijn, waar mensen wel op blijven hangen? Misschien is dat risico dat ik nu schets zelfs groter. Er is al zorg geuit over de bekende M-banen, ook wel armoedebanen genoemd. Als je eenmaal op zo'n Melkert-baan zit, kom je er ook niet meer uit en blijf je altijd hangen op het minimumloon. Waarom zou niet hetzelfde gelden voor de nog weer lagere, verlaagde-minimumloonbanen? Zou men dat risico willen lopen als men daar ook niet meer vanaf komt? Kortom, houd je de mijlengrote afstand waarover de heer Melkert sprak, die je moet overbruggen, langs deze weg niet net zo groot, zij het dat die mensen langdurig op die mindere baan blijven zitten?

Ik gaf al aan dat ik bevreesd ben, dat veel van het werk, als het al ontstaat, zal terechtkomen bij allochtonen en vrouwen. Ik kan die stelling als volgt beredeneren. Die groepen verkeren immers niet in de situatie dat zij een uitkering hebben en zij zijn wel de zwakkeren op de arbeidsmarkt. Voor hen geldt vooral datgene waarvoor ik bevreesd ben, namelijk dat zij er nooit meer vanaf komen.

Kan de minister tot slot nog eens ingaan op de geweldige prestaties van de landen om ons heen waar men geen minimumloon en nauwelijks een sociaal minimum heeft? Ik noem het Verenigd Koninkrijk en de VS waarover ik in Het Financieele Dagblad las dat er een beetje werkgelegenheidsgroei is van 0,2% in een jaar maar wel een geweldige toename van de inkomensverschillen. Het aantal golfers is er in een paar jaar tijd verdubbeld, zo stond in datzelfde Financieele Dagblad.

De heer **Bakker** (D66): Ik denk dat die inkomensverschillen het grote verschil zijn tussen een land als Nederland, en sowieso Europa, en de Verenigde Staten. Dat is het gevolg van het feit dat wij een fatsoenlijk inkomensniveau aan de onderkant willen handhaven. Ook in dit debat is gezegd dat wij daar niet aan moeten

tornen. Maar in een land als de Verenigde Staten ontstaan inderdaad veel banen, net als in Nederland, maar die banen ontstaan zowel aan de bovenkant als aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Hier breken wij de banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt alleen maar af. Dit debat gaat natuurlijk over de vraag hoe wij dat zwarte gat op de arbeidsmarkt in Nederland oplossen. Als een aantal mensen aan een baan aan de onderkant zou blijven hangen, geeft de heer Van Zijl er dan de voorkeur aan dat mensen dan liever met een uitkering thuis zitten of dat zij, althans gedeeltelijk, participeren op de Nederlandse arbeidsmarkt en meedoen aan onze samenleving? Misschien krijgen zij van de heer Van Hoof nog wel een toeslag boven het minimumloon.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Als wij toeslagen geven, die er per saldo op neerkomen dat de mensen netto net zoveel overhouden als nu bij het minimumloon, dient de vraag zich aan of de omweg langs de sociale dienst als loonkostensubsidie profijtelijker is dan een goed instrumentarium van loonkostensubsidies. Daar zie ik het verschil niet in, anders dan de tamelijk smadelijke gang van mensen om voor een deel hun geld bij hun baas op te halen en voor een deel bij de sociale dienst. Die winst zie ik niet. Dan lijkt het erop dat er sociaal niet zoveel aan de hand is, behalve dat je op twee plaatsen je hand moet ophouden. Ik ben er echter bang voor dat een groot aantal mensen op het niveau van 70% blijft zitten. Daar zitten de alleenstaanden of de partners, de vrouwen die geen eigen inkomen hebben. Ik zou het maatschappelijk ongewenst vinden als vele mensen langdurig moeten werken voor het inkomen van ¦ 1250.

De heer **Bakker** (D66): Armoede en isolement zijn niet alleen een verhaal van inkomen, maar ook van meedoen. Participatie is altijd beter dan thuis zitten met een uitkering. Bovendien zijn varianten denkbaar, waarin mensen met die baan en de aanvulling van bijvoorbeeld de sociale dienst aanmerkelijk boven hun oude uitkering uitkomen. Dan stimuleer je toch wel degelijk. Is dat type maatregel bij u niet bespreekbaar?

De heer **Van Zijl** (PvdA): Ik gaf al aan dat ik het niet zo vreselijk doelmatig vind als men met behulp van een uitkering en een verlaagd minimumloon boven de 100% uitkomt. Waar mensen er langdurig onder komen te zitten, dringt zich de vraag op of onder alle omstandigheden participatie beter is dan het hebben van een uitkering. Die vraag kun je ook stellen.

De heer **Bakker** (D66): De vraag stellen is haar kennelijk beantwoorden!

De heer **Van Zijl** (PvdA): Neen, ik vind het maatschappelijk ongewenst, ook uit participatie-overwegingen, als mensen langdurig voor een fors verlaagd minimumloon een hele werkweek moeten werken. Dan geldt voor mij inderdaad de vloer in het loongebouw. Het is ordentelijk om een bepaald, redelijk bedrag te krijgen voor een bepaalde inspanning. Het kan niet duidelijker!

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! Wij komen binnenkort uitvoerig te spreken over de dispensatie. Ik zal de discussie dus niet verder uitspinnen, maar wel vind ik het belangrijk dat wij er alles aan doen en alles bespreekbaar achten, omdat wij niet kunnen berusten in een situatie waarin grote groepen uitkeringsgerechtigden buiten de Nederlandse arbeidsmarkt staan.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Alles bespreekbaar is prima en dat wij alles moeten doen, vind ik ook allemaal best. Maar ik vind het net zo ongewenst, dat mensen langdurig aan de kant staan of over het algemeen eentonig en zwaar werk doen voor een verlaagd minimumloon.

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter! De heer Van Zijl vond de combinatie van een uitkering en een inkomen om op een bepaald niveau te komen eigenlijk ongewenst. Geeft hij daarmee ook een oordeel over een basisbaan?

De heer **Van Zijl** (PvdA): Ik heb gezegd, dat ik het minder doelmatig vind om aan de ene kant je inkomen te moeten krijgen bij een baas, welk inkomen ontoereikend is voor het verwerven van het minimumloon, en aan de andere kant nog een deel te halen bij een loket. Als het de bedoeling is om de loonkosten te verminderen, moet er mijns inziens naar gestreefd worden om de loonkosten fiscaal, met premies of met loonkostensubsidies op een andere manier voor de werkgever te verlagen. Maar blijf af van het netto minimumloon.

De heer **Van Hoof** (VVD): De facto gaat het om een uitkering en een inkomen. Met andere woorden: als het onder het hoofdstuk basisbaan staat, vindt het u misschien niet zo doelmatig maar wel acceptabel. Dan kunt u, andersom geredeneerd, zeggen dat een stukje inkomen en een stukje uitkering de facto precies hetzelfde zijn.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Nee, maar bij ''basisbaan'' denk ik niet aan een verlaagd minimumloon. Dan denk ik gewoon aan een normaal, ordentelijk loon.

De heer **Van Hoof** (VVD): Het gaat om de combinatie, tenzij u nu zegt dat iedereen in ieder geval een wettelijk minimumloon moet krijgen en dat iedereen bovendien ¦ 500 krijgt, om het voorbeeld van GroenLinks te volgen als ik de Haagse Post van deze week goed gelezen heb. Maar dat is een heel nieuwe invulling van de basisbaan. Dan geeft u een basisinkomen van ¦ 500. Dat is geen basisbaan, dat is een basisinkomen!

De heer **Van Zijl** (PvdA): Nu begrijp ik uw vraag zelf niet eens meer!

De **voorzitter**: Dan stel ik voor dat u uw betoog vervolgt!

De heer **Van Zijl** (PvdA): Ja! Het spijt me echt; ik heb de Haagse Post niet gelezen en ik ben ook niet van GroenLinks bij mijn weten!

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Ik wel, maar ik begrijp het ook niet!

De heer **Van Zijl** (PvdA): Voorzitter! Ik wist niet dat de discussie ging over het AVV'en, maar daarover is gesproken en ik wil er nu ook een enkele opmerking over maken. Er is ook over Pavlov gesproken. Er is één grote werkgever in dit land die een CAO afsluit met twee piepkleine bonden voor hoger personeel. Het is een enigszins ongewenste CAO: 6%. Vervolgens ''pavlovt'' de heer Bakker over de ongewenstheid van deze CAO en stelt vast dat we weer over

het AVV'en moeten praten en in dat verband praat hij over de lange termijn. Ik vind dat daaraan gehoor geven onrecht doet aan de inspanningen van in dit geval de grootste vakbewegingen, namelijk FNV en CNV. Die stelden een pakket met goede doelen voor, maar deze grote werkgever gaf vervolgens niet thuis en als beloning krijgen deze vakbewegingen van de heer Bakker te horen: laten we het AVV'en maar weer ter discussie stellen. Over Pavlov gesproken!

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! Ik wil iets rechtzetten. Zojuist had ik in mijn termijn geen...

De **voorzitter**: Dit is niet de bedoeling. U kunt nu één zin gebruiken voor uw interruptie. Uw inleiding had u eigenlijk anders moeten formuleren.

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! Mijn reactie óás iets rechtzetten.

De **voorzitter**: Nee, een interruptie is niet een recht, maar een gunst. U heeft één zin voor een reactie.

De heer **Bakker** (D66): Dank u voor deze gunst, voorzitter.

Ik heb niet de relatie tussen de Philips-CAO en het algemeen verbindend verklaren ter discussie willen stellen. Waar gaat het mij om? Dat is dat er in algemene zin loonontwikkelingen kunnen zijn die als een trend in de markt werken. In dit verband heb ik het over de Philips-afspraken gehad. Die ontwikkelingen hebben dan niets meer te maken met de individuele omstandigheden van bedrijven. Ze zouden dan ook kunnen leiden tot een bepaald loonniveau in bedrijven, terwijl die daar niet op toegesneden zijn. Het gevolg daarvan zou weer kunnen zijn dat die bedrijven maatregelen moeten nemen ten aanzien van het volume van de arbeid. Dat zou ik een ongewenste ontwikkeling vinden. Daarom heb ik die discussie weer eens aangehaald.

De heer **Van Zijl** (PvdA): De inspanningen van Pavlov en die van Philips berusten op een toeval, maar wel op een opmerkelijk toeval.

Voorzitter! Mij rest de tijd niet meer om nog uitgebreid op het aspect van het AVV'en in te gaan. Helaas, want ik kan er heel veel van zeggen. Naar mijn smaak maakt het afschaffen van het AVV'en meer kapot dat je lief is en daarmee is in feite alles gezegd.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Mag ik één korte vraag stellen?

De **voorzitter**: Nee, u was niet van plan te interrumperen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Ik wacht keurig op mijn beurt. Dat doe ik soms op mijn plaats.

De **voorzitter**: Nee, het was evident dat u nu niet van plan was te interrumperen. Het woord is aan de heer Boogaard.

□

De heer **Boogaard** (groep-Nijpels): Voorzitter! Ook mijn fractie is benieuwd naar het uiteindelijk kabinetsstandpunt over de hoogte c.q. de afschaffing van het wettelijk minimumloon. Daarover komt binnenkort, zij het in ander verband, nog een discussie met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nu zitten de bewindslieden van Economische Zaken en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid niet op één lijn. Daarom heb ik de volgende vragen aan deze ministers.

Wat zijn de gevolgen van verlaging van het minimumloon voor de hoogte van de toekomstige AOW-pensioenen? Het zal duidelijk zijn, dat mijn invalshoek in deze discussie een andere is. Betekent een verlaging van het minimumloon niet op termijn een verdere uitkleding van de AOW en de ANW? Welke gevolgen heeft de verlaging van het minimumloon voor de koppeling van alle uitkeringen en waaraan worden de AOW-pensioenen en overige uitkeringen straks dan wel ''opgehangen''? Wat mijn fractie betreft zijn dat de regelingslonen. Wat zijn de consequenties voor AOW en uitkeringen wanneer het wettelijk minimumloon geheel wordt afgeschaft?

Volgens het plan van minister Wijers ontstaat straks een groep mensen die werkt en die tegelijkertijd afhankelijk blijft van een aanvullende uitkering. Hoe denkt deze minister deze groep mensen onder die omstandigheden te motiveren. Aan welk werk denkt de minister? Mensen die enkele jaren op het sociaal minimum moeten leven zijn veroordeeld tot armoede en zij zijn dan steeds meer aangewezen op de bijzondere bijstand en andere liefdadigheid. Is de minister van Economische Zaken niet van mening dat er een grotere onderlaag van armen in de maatschappij zal ontstaan?

Voorzitter! Ten slotte: het algemeen verbindend verklaren van CAO's vindt mijn fractie als zodanig een goede basis voor stabiele arbeidsverhoudingen. Wij hebben echter wel moeite met het feit, dat de laagste CAO-loonschalen soms nogal fors boven het wettelijk minimumloon liggen. Dat beschouwen wij als een belemmering voor de werkgelegenheid.

□

De heer **Van Dijke** (RPF): Mijnheer de voorzitter! De discussie van vanavond heeft geen rechtstreeks gevolg meer voor het huidige beleid; daarover is het regeerakkoord helder. Voor de korte termijn is er dus geen politieke pijn op dit punt. Wat de discussie over het nieuwe regeerakkoord betreft: ik heb niet de indruk dat we de discussie daarover plenair voeren. Daarvoor zal ongetwijfeld een andere ruimte worden gevonden door de betrokken partijen.

Ik onderstreep dat in deze discussie beide ''kampen'' ± zo mag je ze intussen wel kwalificeren ± beogen het goede voor deze samenleving te zoeken, zodat we elkaar niet onnodig gaan verketteren en in hoekjes gaan drukken. We moeten, met andere woorden, de discussie op argumenten voeren. Ik wil vanavond proberen hier in het kort een paar kanttekeningen te plaatsen bij opmerkingen die zijn gemaakt, die een klein beetje het standpunt van onze fractie weergeven. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft gezegd dat wij in deze discussie voor het doel dat we met elkaar beogen geen middel onbesproken mogen laten. Is dat zo? Hebben we niet iets van een ethische, misschien wel morele standaard, die we ten minste op dat punt hebben hoog te houden? Vanuit die morele standaard zijn in het verleden ook andere zaken, die vanuit economische motieven zeer wenselijk waren ± kinderarbeid, fabrieksarbeid voor vrouwen, die veel langere dagen eiste dan mensen konden dragen ± afgeschaft. Er waren economische motieven om

dat vol te houden, maar de morele standaard gaf ons aan dat we dat terrein moesten verlaten.

De minister van Economische Zaken heeft gezegd dat we economische groei moeten nastreven, omdat de werkgelegenheid dan kan groeien. Vanwaar deze stelligheid? Onze economie heeft een hoge vlucht genomen, maar de werkloosheid is meegevlogen. We hebben nog nooit zo'n hoge economische groei gehad als de afgelopen dertig Â veertig jaar, maar ook nog nooit zo'n hoge werkloosheid. Waar zit, met die stelligheid, het causale verband tussen het een en het ander? Natuurlijk, er is een relatie, die ik niet zal ontkennen, maar vanwaar toch die stelligheid?

De minister van Economische Zaken heeft veel voordelen aangegeven van de afschaffing van het minimumloon. Maar er zijn toch ook talloze nadelen? Een evenwichtige weging kan pas dan plaatsvinden als je die nadelen ook ziet. Wat vindt de minister van Economische Zaken van het vluchtgedrag van de werkgevers in lage banen? Ze zeggen: laten we die banen maar nemen, want die kosten ons relatief gezien ontzettend weinig. Wat vindt de minister van Economische Zaken van ontmoediging van beleid dat nu juist beoogt, met behoud van het minimumloon te werken aan dat wat mensen tegenhoudt om tot toetreding van de arbeidsmarkt te komen? Als je een aantal malen stage hebt gelopen bij sociale diensten, kom je die mensen gewoon tegen, waarbij je denkt: als de loonsom de helft van het minimumloon bedraagt, zou je deze mensen nog niet aan het werk krijgen. Dat is een geweldige categorie. Daarvoor is afschaffing van het minimumloon geen oplossing, nee, daarvoor zijn totaal andere instrumenten nodig. Is het niet zo dat, wanneer je gaat discussiÈren over de afschaffing van het minimumloon, je de klem om tot zulke instrumenten te komen, ontmoedigt? Vindt de minister ook niet dat het bij betrokkenen zeer ontmoedigend moet werken om over afschaffing van het minimumloon te spreken? Het gaat om mensen die nu al op een sociaal terrein verkeren, waar ze alle moed om verder te leven al ontnomen wordt. En dan gaat die politiek beginnen om het minimumloon af te schaffen! Ik ben buitengewoon beducht voor het signaal dat daarvan uitgaat, en ik denk dat we het daarom niet moeten doen.

Deze discussie vergroot de ontmoediging bij die grote groep mensen, die nu al in de hoek zit waar toch vele slagen vallen, gewoon omdat ze aan het eind van de maand te weinig muntjes hebben. Misschien al aan het begin van de maand, omdat ze schulden hebben. We hebben gesproken over de stille armoede, over de armoedenota, en dan op deze manier spreken over afschaffing van het minimumloon! Ik moet zeggen dat mij dat allerminst aanspreekt. Dan keer ik terug bij het punt waarvan ik vind dat we ermee moeten beginnen, namelijk bij die morele standaard. De arbeider is zijn loon waardig. Vanuit mijn christelijk-sociaal denken is dat mijn bodem als het gaat om het omgaan met de arbeidsmarkt. Wanneer wij dat als morele standaard hanteren, dan komt het afschaffen van het minimumloon niet in beeld. Ik heb grote problemen met de manier waarop daarover wordt gesproken, alhoewel ik ervan overtuigd ben dat dit gebeurt vanuit edele motieven, namelijk om de problemen in de samenleving op te lossen. Toch geloof ik dat wij het meer moeten hebben over wat wij in Nederland als morele standaard hanteren. Het moet niet zo zijn dat mensen zijn aangewezen en wellicht blijven aangewezen op een deel inkomen uit arbeid en een deel inkomen uit uitkering. Daar moeten wij niet naar toe.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! In korte trekken de positiebepaling van mijn fractie. Wij willen niemand verbieden om hardop te denken over de volgende kabinetsperiode. Het is niet moeilijk om te voorspellen dat dit vanaf nu in de komende tijd steeds vaker zal gebeuren. Dat is althans mijn ervaring met eerdere kabinetsperioden. In de tweede helft ga je dat gewoon krijgen. Wij zullen dat nu ook meemaken. Daar is ook niet zoveel tegen.

Het wettelijk minimumloon is in de politiek een netelig probleem. Er is jaren over gediscussieerd. In mijn gedachten zie ik wijlen minister De Koning zijn positie op dit punt nog verdedigen tegenover onder andere de hem verwante CDA-fractie. Wat is er eigenlijk op tegen om daar een zekere nuchterheid in te betrachten, om de feiten onder ogen te zien en de waarde van het hanteren van dat instrument, onder het gelijktijdig zo goed mogelijk inschatten van de effecten? Het ijkpunt voor de SGP-fractie is steeds geweest wat dit betekent voor het kostwinnersniveau. Ik heb het dan over de man, de vrouw en enkele kinderen. Wij vinden dat de keuze mogelijk moet blijven dat in een onderlinge verdeling van taken Â Â n persoon het inkomen verwerft voor dat gezin. Dat is steeds ons ijkpunt geweest.

Er is ook sprake van een stukje emotionaliteit in de discussie, want wat betekent dit voor het sociale minimum? Dat staat ook voor de SGP-fractie buiten discussie. Dat is genoegzaam duidelijk geworden, onder andere bij de discussie over de armoedenota. Wij hebben zelfs geprobeerd om instrumenten te ontwikkelen om daar iets aan te doen, om de positie vanaf dat niveau te verbeteren. Dan is dit haast een tegendraadse ontwikkeling. Als ik naar de parameters van het economische en het sociaal-economische beeld kijk, dan zie ik best positieve kanten aan de redenering van de minister van Economische Zaken. Overigens heb ik zijn totale interview met belangstelling tot mij genomen. Daar zitten veel inspirerende gedachten in. Let ik echter op het microbeeld, dat van het individuele inkomen, dan denk ik dat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op nogal wat sympathie voor zijn aangevoerde bezwaren kan rekenen.

Wat zal het dan in de praktijk maximaal kunnen worden? Een mix van het een en het ander, uiteraard onder stringente randvoorwaarden. Daar hangt het voor de SGP-fractie dan ook vanaf. Er is een wig-problematiek. De arbeidskostenkant moet onder ogen worden gezien. Aan de andere kant moeten ook de lage-lonenbanen niet onbenut blijven. Een toeslagenmaatschappij is voor ons ook geen wenkend perspectief. Zou je iets kunnen bedenken, waardoor niet alleen de bijstand een trampolinefunctie naar meer heeft, maar ook het opdoen van werkervaring in een bepaalde context, of het tijdelijk werken tegen een bepaalde beloning, onder een wettelijk minimum, dan zou dat niet onbespreekbaar hoeven zijn wat ons betreft.

Van der Vlies

De **voorzitter**: Alvorens de minister van Economische Zaken het woord te geven, deel ik de Kamer mee dat wij deze dag en morgen bezoek hebben van een parlementaire delegatie uit Moskou. De gang der dingen brengt met zich, dat men thans deze vergadering bijwoont. Ik heet de delegatie hartelijk welkom.

(Applaus)

De **voorzitter**: Het woord is aan de minister van Economische Zaken.

□

Minister **Wijers**: Mijnheer de voorzitter! Ik dank de heren Van Zijl, Van Hoof, Bakker en Van der Vlies voor hun opmerking, dat zij zijn aangesproken door een aantal elementen in mijn totale verhaal. Ik wil nog een keer gezegd hebben dat het minimumloon en de algemeenverbindendverklaring zeker niet dominant waren in het interview. Ik wil hiermee deze elementen niet wegpoetsen, want ze hebben een belangrijke sociale functie. Dat blijkt wel uit dit debat. Het gaat mij echter om veel meer. Het zou potsierlijk zijn om te beweren dat de economische groei alleen af zou hangen van die elementen. Het gaat om een combinatie van een groot aantal factoren, en met name de consistentie en de samenhang daarin zijn van belang.

Een hogere economische groei is naar mijn mening noodzakelijk. Op zichzelf moet die ook te bereiken te zijn. Ik heb vroeger aan macroeconomische groeitheorie gedaan. Die groei werd verklaard door de groei van de beroepsbevolking, de groei van de kapitaalgoederenvoorraad en het residu van Abramowitz. Het residu van Abramowitz had te maken de technologische ontwikkeling maar ook met de institutionele inrichting van de economie. In die zin is de groei van onze beroepsbevolking, die exceptioneel is in de gehele industriële wereld, een potentie, een aanknopingspunt voor hogere groei. Daar is echter wel wat voor nodig.

Ik ben het volstrekt eens met de opmerking van de heer Van Zijl dat wij niet primair onze inspiratie in de VS of in het Verenigd Koninkrijk moeten zoeken. Het is zeer dubieus om te veronderstellen dat de mate van inkomensongelijkheid die daar ontstaat op zichzelf een positieve invloed kan hebben op de economische ontwikkeling. Ik ben zelfs geneigd het tegenovergestelde te beweren. Ik denk dat een en ander per saldo leidt tot onderinvesteringen in scholing en infrastructuur.

Economische groei is nodig omdat wij een relatief sterke groei van de beroepsbevolking hebben ten opzichte van de ons omringende landen en omdat wij een grote ''voorraad'' hebben van mensen die ver van de arbeidsmarkt af staan. Als wij deze problematiek in de afzienbare toekomst willen oplossen, is een jaarlijkse groei van meer dan 100.000 banen nodig, los van de conjunctuurcyclussen waar onze economie nu eenmaal van afhankelijk is. Ik denk dat wij de kant op moeten van 120.000 banen jaarlijks erbij. Dat is erg ambitieus, maar om het probleem in een jaar of zes op te lossen, moet je in dat soort getallen denken.

Daarvoor is in de eerste plaats nodig dat er ''trek in de schoorsteen'' komt. Dat betekent dat er hoogwaardige werkgelegenheid ontstaat. Er is een grote groep die dat soort werk wil en ook kan verrichten. Dat is ook essentieel voor het concurrentievermogen van onze economie. Wij dienen te voorkomen dat alleen het kostenaspect daarbij van belang is. Dit soort werkgelegenheid is ook nodig om te voorkomen dat er dieper op de arbeidsmarkt verdringingsverschijnselen optreden. Je ziet nu veel te veel dat mensen met een hoge of een middelbare beroepsopleiding werk doen dat eigenlijk bestemd is voor mensen met een andere karakteristiek.

Tegelijkertijd is het essentieel dat de keiharde kern van de langdurige werkloosheid wordt aangepakt. Aan de oplossing van dit zeer serieuze probleem wordt door dit kabinet onder de inspirerende leiding van de heer Melkert gewerkt. Er wordt geprobeerd op tal van terreinen de arbeidsmarkt ''los te schudden''. Daarbij wordt gedacht aan die groepen die inderdaad zeer ver van de arbeidsmarkt af staan. Ik ben het volstrekt met de heer Melkert eens dat alleen een verlaging van de arbeidskosten onvoldoende is om deze mensen naar de arbeidsmarkt te krijgen. Daar zijn M-banen voor nodig en ook allerlei werkervaringstrajecten.

Hierop gelet, zeg ik tegen de heer Rosenmöller dat je dan nog moet vaststellen dat, hoewel het kabinet op tal van terreinen vernieuwend bezig is ± institutioneel, macroeconomisch en de publieke aanbodzijde ± het niet waarschijnlijk is dat wij hiermee onze economie op een groeipad brengen dat met zekerheid leidt tot een gemiddelde groei van meer dan 100.000 banen per jaar, los van de conjunctuur.

Dat was het begin van mijn analyse. Dan heb je dus een keihard probleem en zeg ik: los van alle dingen die dit kabinet heeft gedaan en waar ik graag aan meewerk, is het zo dat wij deel uitmaken van een groter probleem dat er in Europa is. Er is een keiharde kern van langdurige werkloosheid. Als je naar de aanbodkarakteristieken van de Nederlandse arbeidsmarkt kijkt ± ik verwijs naar het CEP van vorig jaar ± dan zie je dat er een vrij grote, groeiende groep is met karakteristieken die in eerste instantie niet een heel hoge produktiviteit genereren. Dat is eigenlijk de essentie van het vraagstuk. Daarom vond ik het essentieel en ook mijn plicht om te blijven nadenken, ook voorbij de grenzen van het regeerakkoord. Daarin loop je risico's.

De heer **Van Zijl** (PvdA): De minister zegt het weer: dat zijn grote groepen die geen hoge produktiviteit genereren. Wij komen nog te spreken over het voorstel dat een tijdelijke dispensatie van het minimumloon geeft. Daar kunnen wij ook van alles over vinden en daar hebben wij ook allerlei gedachten over. In dat voorstel wordt gezegd: mensen werken een paar dagen en daar bovenop bieden wij hun scholing en begeleiding aan. Dat is in de redenering van de minister dé manier. Dat gaan wij dus doen. Als het echt gaat om de kansen voor die mensen om naar een minimumloon toe te groeien, waarom moet er dan nog meer gebeuren?

Minister **Wijers**: Hoe belangrijk dit op zichzelf ook is en hoezeer dit door mij ook ondersteund wordt, ik denk nog steeds dat het niet genoeg is. Als wij tenminste op voorzienbare termijn, ook gegeven de aanbodkarakteristieken van de arbeidsmarkt, het vraagstuk echt willen oplossen. Dan moet je dus verder gaan.

De heer **Van Zijl** (PvdA): U gaf net een theorie waar ik wel enige twijfel over heb. U zei: als die mensen eenmaal een baan hebben met een

salaris lager dan het minimumloon, dan is dat tijdelijk, want dan kwalificeren zij zich naderhand meer en hebben zij een hogere produktiviteit. Waarom is dit instrument dan niet voldoende? Dit is immers juist gemaakt voor precies het vraagstuk dat u net geschetst heeft. Het gaat om scholing en werk om je beter te kwalificeren. U zegt dat het niet voldoende is. Wat gaan wij dan met die mensen doen, anders dan dit voorstel, waardoor zij wel een hogere produktiviteit zullen hebben? Gaat het dan vanzelf met die mensen?

Minister **Wijers**: Ik denk dat het in die zin niet genoeg is. Naar mijn weten zijn de voorspellingen over het gebruik van dit soort maatregelen tot nu toe zeer bescheiden. Het gaat het om tienduizenden c.q. honderdduizenden mensen, als je de toekomstige toestroom tot de arbeidsmarkt erbij rekent, die mogelijkerwijs in deze problematiek terechtkomen.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Hoe kwalificeren die mensen zich dan als dit niet voldoende is? Gaat het dan vanzelf? Gaat het dan bij toverslag? Hoe gaat het dan gebeuren?

Minister **Wijers**: Je treft een aantal voorzieningen. De vraag is dan: hoe werkt het systeem? De heer Rosenmöller zei in dit kader: maar hoe kan dat nu, want die sommen van het CPB tonen aan dat het maar zo weinig oplevert. Zoals de heer Melkert ook al zei, kun je bij wijze van spreken over de sommen van het CPB zeggen: wat je erin stopt, komt eruit. Dat is met name het geval als het gaat om nieuw gedrag, als je door structuurveranderingen ander gedrag probeert te genereren. Daar zitten veronderstellingen achter. De parameters van gedragsveranderingen zijn moeilijk in te schatten. Dit wordt mij vast door mijn eigen CPB niet in dank afgenomen, maar ik denk wel dat het zo is.

Uiteindelijk is de vraag: hoe gaan bepaalde effecten nu werken? Daar loop je risico's in. Dat is door de heren Van Zijl en Van Dijke al aangegeven. Daar ben ik het volstrekt mee eens. Er zitten risico's in. Maar ik vind wel dat je risico's mag afwegen. Het is niet zo dat wij hier het risico afwegen tussen iemand die een baan boven het minimumloon heeft en dit soort mechanismen, want dan zouden wij deze discussie natuurlijk helemaal niet hebben.

De volgende vraag is: kun je systemen bedenken waardoor je mensen die het risico lopen c.q. al in de positie zijn van langdurige werkloosheid en die niet zover van de arbeidsmarkt afstaan, op tijd laat participeren in de arbeidsmarkt? De SEO heeft een tijdje geleden onderzoek gedaan en aangetoond ± opnieuw: voor zover onderzoek dit soort dingen aantoont ± dat er in ieder geval aan de vraagkant van de arbeidsmarkt vrij veel behoefte bestaat aan een aantal activiteiten die je ''laag gekwalificeerd'' zou kunnen noemen. Daar zouden mensen met een relatief lage opleiding die misschien de taal niet zo goed spreken, wel hun werk in kunnen vinden.

Welnu, er is dus een potentieel. Dan probeer je na te denken en ga je een aantal risico's afwegen. De interviewer van NRC Handelsblad heeft mij er overigens op geen enkele manier ''bijgelapt'', zoals de heer Rosenmöller suggereerde. Hij heeft dat keurig gedaan. Ik was zelfs in een aantal opzichten aangenaam verrast dat ik het zo mooi had weten te zeggen. Hij heeft mij op een gegeven moment een vraag gesteld naar aanleiding van een CDA-plan. Wij moeten nu even uitkijken, gegeven de relatie die de heer Rosenmöller legt met een citaat daaruit. Er staat iets in de trant van: los van de partijpolitieke consequenties. Daarmee bedoel ik letterlijk wat er staat, dus precies het tegenovergestelde van wat de heer Rosenmöller suggereerde. Ik wil hier gezegd hebben dat paars mij buitengewoon bevalt en goed smaakt. Dat de naam van het CDA viel, was meer uitgelokt door de journalist dan dat hij spontaan bij mij opkwam. Als je het nu over vernieuwingsgedachten hebt... De bijdrage van de heer De Jong heeft dat vooroordeel alleen maar bevestigd.

Paars bevalt dus goed, te meer daar in een aantal opzichten en vanuit verschillende filosofieën wordt nagedacht over sociaal-economisch beleid. Als de spanning maar groot genoeg is, ontstaat vernieuwing, zoals bekend, en dat proberen wij iedere dag opnieuw toe te passen.

Ik ga in op de techniek en nu spreekt even het D66-lid uit Utrecht, want dit valt buiten de sfeer van het regeerakkoord. Waar moeten wij aan denken? De heer Rosenmöller heeft mij al eens eerder naar de Kamer geroepen, ook naar aanleiding van een interview in NRC Handelsblad, waarin ik iets zei over een soort basisinkomen; men zal zich dat misschien herinneren. Ik was toen net aangetreden. Dat is een van de manieren om erover na te denken. Ik heb gesproken over een systeem met negatieve inkomstenbelasting, enzovoort. Zo zou je erover kunnen nadenken. Er worden interessante discussies over gevoerd. Er zijn veel risico's aan verbonden, en de nodige bezwaren.

Een andere manier werd geopperd door een aantal blijkbaar nog losse CDA'ers, en dat vond ik een leuke gedachte. Volgens hen moeten wij het sociaal minimum handhaven en kan met toeslagen een systeem worden gecreëerd, waarbij mensen participeren in het economische leven en op de markt maximaal welvaart voor zichzelf kunnen creëren, in ieder geval in vergelijking met de situatie dat zij totaal afhankelijk zijn van een sociale uitkering. Dat is inderdaad mogelijk via toeslagen waarvan het inkomenseffect uiteindelijk verder gaat dan het huidige niveau van het wettelijk minimumloon. Het ligt erg voor de hand om het systeem zo in elkaar te steken dat het hoger uitkomt, want anders bevat het te weinig incentives, zeker voor gezinnen.

Die gedachten spreken mij dus aan, omdat ik denk dat je over een heel breed areaal moet proberen mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt zo snel mogelijk te betrekken bij het economische leven, al is het maar in beperkte mate. Dat is nodig om sociale redenen, om hen überhaupt te laten participeren in de samenleving, en ook omdat het in ieder geval een stukje economische zelfstandigheid biedt. Een stukje economische zelfstandigheid is mij meer waard dan volstrekte afhankelijkheid van een uitkering.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Een ''stukje'' economische zelfstandigheid bestaat niet echt.

Minister **Wijers**: Dat kan heel goed.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Los daarvan. Wij hebben geen meningsverschil over de vraag of een bepaalde norm acceptabel is. U hanteert de norm dat, weliswaar met

verlaging van het minimumloon, het sociaal minimum niet aangetast moet worden, ook al zou het veel werkgelegenheid opleveren op het terrein dat u hier bepleit en waar u ook nog een internationale dimensie aan geeft. U stelt dat het sociaal minimum voor u een grens is.

Minister **Wijers**: Ja.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Het is dus legitiem om een grens te stellen.

Minister **Wijers**: O, absoluut.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat vind ik op zichzelf niet onbelangrijk. Maar dan heb ik een vraag aan u over de consequenties van het pleidooi voor het afschaffen van het minimumloon. U zei dat u die opvatting al langer heeft.

Minister **Wijers**: En ik verwees onder meer naar het debat dat wij indertijd met elkaar mochten hebben.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat mag allemaal. U bent vrij goed thuis in het incentive-denken. Wat vindt u van een van de kernbezwaren, namelijk het volgende? Iemand heeft een uitkering. Hij gaat voor aanmerkelijk minder werken en moet dus bij de lokale of de landelijke overheid langsgaan voor een aanvulling tot het sociaal minimum. Als een en ander vrijwillig zou zijn, zullen heel veel mensen dat toch niet doen? Of zou u het verplichtend willen opleggen? Vindt u dat er een soort sanctiebeleid op moet worden toegepast?

Minister **Wijers**: Er zijn allerlei vragen hoever je daarmee zou moeten gaan. Ik denk eerlijk gezegd dat de effecten niet zo diep zouden gaan als u suggereert. Het interessante aan discussies zoals deze is dat er altijd een redelijk statische opvatting over de inkomensontwikkeling achter zit, alsof een maatregel tot een welbepaald inkomensniveau zou leiden, dat dan het gedrag van mensen zou bepalen. Naar mijn indruk ± ik zeg dit overigens zonder enige wetenschappelijke pretentie; ik probeer slechts mij in de situatie te verplaatsen ± is het inkomensniveau dat min of meer zeker is in, zeg maar, T plus 1, minder belangrijk. De inkomensverwachting over de rest van het leven is veel belangrijker. Daarom verwees ik zoÈ even naar allerlei cijfers van het CBS die aangeven dat iemand die eenmaal na een uitkeringssituatie participeert in de arbeidsmarkt een zeer grote kans maakt op een zeer substantiÈ le stijging van het inkomen. Ik ga ervan uit dat het mogelijk is om heel veel mensen in het gat tussen het sociaal minimum en het wettelijk minimumloon een incentive te geven om aan de gang te gaan. Een nadeel is dat je inderdaad afhankelijk bent van een toeslag. Het heeft waarschijnlijk ook een negatief effect op de incentives. De vraag is hoe je die afweegt. Gegeven de aard van de problematiek vind ik, dat wij dat moeten proberen. Ik ben er niet van overtuigd, dat wij met al het goede dat wij nu doen, de keiharde kern van de werkloosheid voldoende zullen aanraken.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Nog een laatste vraag op dit punt. Het minimumloon zoals wij dat thans kennen is in relatieve zin ten opzichte van de overige lonen fors achteruitgegaan. Wij hebben het nooit echt verlaagd of geschrapt. Van die relatieve verlaging is nooit die werking uitgegaan die de minister verwacht van de verlaging van het minimumloon. Hoe komt dat?

Minister **Wijers**: Nu spreekt de heer RosenmoÈ ller over de manier waarop wij in dit land arbeidsvoorwaarden vaststellen, met algemeen verbindend verklaren. Er is een bodem op die andere bodem gelegd. Dat is de reden waarom het regeerakkoord als eerste inzet kiest ± het is een logische volgorde van stappen ± de bodems die erboven zitten te slechten. Anders is het een wat zwakke case. Het is essentieel dat datgene wat in het regeerakkoord is gezegd, wordt gerealiseerd, namelijk dat de sociale partners zodanige afspraken maken in de CAO's dat ook daadwerkelijk die bodem eruit gaat.

Dit is ook de relatie met het laatste punt dat aan de orde is gesteld. Ik verschool mij net wat achter de letterlijke tekst van het interview, dat overigens niet over die materie ging. Het ging over: kringen rondom mij laten er geen misverstand over bestaan. Ik hoef het regeerakkoord maar te citeren en dan weet men mijn gedachtengoed. De uitwerking van de afspraken in het regeerakkoord door het kabinet laat zien dat als dat soort ontwikkelingen niet gebeuren aan de onderkant van de arbeidsmarkt, het element van het algemeen verbindend verklaren aan de orde is. Ik vind dat logisch. Ik ben daar niet ideologisch in, ik zie ook voordelen van het algemeen verbindend verklaren, met name de goede doelen die er zijn. Er zijn mogelijk positieve effecten ter zake van de loonontwikkeling, gegeven de zeer verantwoorde opstelling van de sociale partners in de afgelopen jaren. Ik vind wel ± en dat is de filosofie van het regeerakkoord ± dat als die vloer er niet uitgaat, het kabinet zich de vraag moet stellen of dat deel wel algemeen verbindend moet worden verklaard. Daaraan werken wij. In die zin klopt hetgeen ik heb gezegd.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Er zijn twee CAO's: eÂ eÂn met een 32-urige werkweek, veel scholing en veel begeleiding, prachtig veel goede doelen, zeer gematigde loonontwikkeling maar misschien net niet naar de smaak van de minister voldoende invulling op het laagste loonsegment en daarnaast een CAO met niks scholing, niks goede doelen, niks herverdeling van werk, een poencontract (6% over twee jaar of meer), maar wel binnen de maat van de minister invulling van de laagste loonschalen. Welke kiest hij dan?

Minister **Wijers**: Ik zou het liefst die keuze niet willen maken. Ik zou het liefst een CAO zien die het eerste doet, maar dan ook volledig.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Ik stel vast dat het buitengewoon ingewikkeld is om die CAO's allemaal te wegen en te beoordelen.

Minister **Wijers**: Dat is ook een zeer lastige taak. De verantwoordelijke leden van het kabinet zullen ook niet met een millimeterschaal langs individuele CAO's lopen. Het helpt, dat je duidelijk maakt dat iets wat in een regeerakkoord staat ook serieus wordt genomen. Het gaat niet om de instrumenten, maar om het doel. Het doel is in eerste instantie ± ik ben dat geheel eens met de minister van Sociale Zaken ± dat wij in het verhaal vanaf het wettelijk minimumloon ± los van de dispensatiemaatregel ± ervoor zorgen dat de arbeidsmarkt maximaal kan opereren. Daarbij horen niet alleen elementen als de

loonschalen. Dat was de implicatie van hetgeen de heer Van Zijl zei. Dat ben ik volstrekt met hem eens. Scholing is daarbij net zo belangrijk, misschien in een aantal opzichten nog wel belangrijker. In sommige sectoren zijn werkgelegenheidsprojecten van belang. Met die optiek moet je ernaar kijken.

□

Minister **Melkert**: Mijnheer de voorzitter! Allereerst wil ik de winstrekening van het debat van vanavond opmaken. Dat is namelijk dat het sociaal minimum weer in vrijwel ieders hart is gesloten. Dat is ook wel goed, na de bevriezing voor vier jaar die was aangekondigd in het CDA-programma en na de 60% die was aangekondigd in het VVD-programma. Zo sluiten de gelederen zich toch weer. Dat is belangrijk voor de mensen die erop aangewezen zijn.

In de tweede plaats komt het mij toch voor...

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik reageer wat laat, aangezien ik stomverbaasd ben. De constatering van de minister staat al lang in het regeerakkoord. Welke winst hij nu denkt te behalen, begrijp ik niet.

Minister **Melkert**: U heeft het VVD-programma verdedigd en toch niet het coalitieprogramma?

De heer **Van Hoof** (VVD): Wij hebben hier ooit het regeerakkoord geaccordeerd. Daar staat in wat erin staat over het sociaal minimum.

Minister **Melkert**: Daar heeft u het vanavond helemaal niet over gehad.

De heer **Van Hoof** (VVD): Daarom begrijp ik uw reactie niet.

Minister **Melkert**: U heeft een uiteenzetting gegeven over de opvatting van de VVD. Ik vond het interessant om dat nog eens te vernemen. Daar zat aan vast dat het sociaal minimum omlaag moest. In de redenering die werd gevolgd, was dat ook logisch. Nu is dat niet naar voren gebracht. Ik constateer dus, dat dit niet meer aan de orde is; prima!

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik heb er echt problemen mee als de minister probeert mij dingen te laten zeggen die ik niet gezegd heb en die ik ook niet heb willen zeggen. Ik heb precies gezegd wat ik wilde zeggen. Dat heeft de minister gehoord. Dat heeft hij ook bij de behandeling van de begroting kunnen horen. Ik ben zeer benieuwd wat hij daarvan vindt. Ik vind dat interessanter dan een conclusie over dingen die ik niet uitgesproken heb.

Minister **Melkert**: U hebt in uw bijdrage toch niet het programma van de coalitie toegelicht? Dat is geen verwijt van mijn kant, maar een constatering. Ik grijp dan ook nog even terug op het andere punt in uw programma.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik reageer op het teruggrijpen door de minister op een onderdeel van het programma dat vanavond niet aan de orde was. Vanavond hielden wij een discussie naar aanleiding van een interview met de minister van Economische Zaken in NRC Handelsblad en de reactie van minister Melkert daarop in Groningen, in dezelfde krant en andere kranten verwoord. Ik heb gezegd wat de fractie van de VVD daarvan vindt. Ik opereer vanuit het regeerakkoord en formuleer vanuit het regeerakkoord mijn stellingen over het sociaal minimum. Ik heb er dan geen enkele behoefte aan om allerlei niet ter zake doende opmerkingen te horen over wat twee of drie jaar geleden aan de orde was.

Minister **Melkert**: Daar hebt u geen behoefte aan, maar ik wel, als het gaat om de samenhang der dingen.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik zie die samenhang niet.

Minister **Melkert**: Dat vind ik vreemd. Die samenhang was er wel in uw programma. U zet hier vervolgens het deel van uw programma dat betrekking heeft op het verlagen van het minimumloon uiteen. Ik vind het prima om daarover te discussiëren. Ik heb in eerste termijn gezegd, dat een discussie over alle punten moet kunnen, maar dan met de argumenten pro en contra. Een van de elementen die destijds echt part and parcel waren van uw benadering in het VVD-programma was het verlagen van de uitkeringen. Als u die niet had gehad, was de werkgelegenheidsuitkomst van dat programma een stuk minder interessant geweest dan het CPB toen voor u berekende.

De heer **Van Hoof** (VVD): Precies, nu zegt u het goed. U refereert aan hetgeen in het verkiezingsprogramma stond over het verlagen van de uitkeringen. Wij hadden het vanavond over het minimumloon. De relatie die u nu legt was er in het verkiezingsprogramma niet. Anders moet u het verkiezingsprogramma nog een keer goed nalezen.

Minister **Melkert**: Als u nu komt met een pleidooi voor het minimumloon en niet de stap neemt om de uitkeringen te verlagen, bent u op een andere manier bezig, met ook andere uitkomsten in de computer van het CPB, dan destijds. Dat is mijn enige punt. Bij het volgende verkiezingsprogramma zal het wel duidelijk worden.

De heer **Van Hoof** (VVD): Dan hebt u mijn betoog voor de tweede keer niet begrepen. Vanavond heb ik over de relatie van het minimumloon en de uitkeringen gezegd, dat de functie van het minimumloon als referentiepunt voor de ontwikkeling van de uitkeringen wat mij betreft een apart instrument kan worden, met een eigen beleid, zoals het minimumloon dat nu is voor de uitkeringen. Als die worden losgekoppeld van het minimumloon, is het probleem er niet meer bij verlaging van het minimumloon. Dan kun je die verlaging gestalte geven.

Minister **Melkert**: Nee, maar dan lijken mij de woorden ''apart instrument'' een versluiering te zijn voor de mededeling dat het sociaal minimum omlaag moet.

De heer **Van Hoof** (VVD): Dan is die interpretatie verkeerd. Ik heb daar niets over gezegd. Dat heeft u terecht geconstateerd. Ik zou er de voorkeur aan geven om van datgene wat ik gezegd heb, mijn eigen interpretatie overeind te houden. Die heb ik net gegeven.

Minister **Melkert**: Maar als die interpretatie verkeerd is, is de implicatie dat het sociaal minimum overeind blijft. Dan beschouw ik dat dus als de winst van deze avond.

De heer **Van Hoof** (VVD): U kunt dat voor de derde keer zeggen en weer

langs me heen praten, maar ik heb daar geen woord over gesproken en doe dat nu ook weer niet.

Minister **Melkert**: Ik doe er goed aan om in de richting van de heer Rosenmöller nog even in te gaan op dat punt van de tijdelijke dispensatie voor maximaal twee jaar. Ik heb daarvan gezegd dat ik dat ook zie als een verbreding van de toegang tot de arbeidsmarkt voor degenen die dit nodig hebben qua opleiding, die gewoon een achterstand hebben wat betreft het kunnen presteren van wat van hen gevraagd wordt. Je kunt dan de uitkering houden, maar je kunt ook een opleidingsloon krijgen dat in essentie die tijdelijke dispensatie is.

De heer Rosenmöller vroeg ook wat er moest gebeuren als dit zou smaken naar meer. Welnu, ik mag hopen dat het werkt. Er is natuurlijk een groot probleem van mensen die een opleiding nodig hebben. Dat is dat kwalitatieve probleem. Mijn stelling is alleen dat, als je al die mensen naar de arbeidsmarkt brengt, ook bij een zeer veel verlaagd minimumloon, dit helemaal niet interessant zal zijn voor heel veel werkgevers. Die willen wel mensen die goedkoper zijn, maar zij willen niet in de eerste plaats mensen die veel goedkoper zijn. Zij willen mensen die wat kunnen, die op tijd komen, die gedisciplineerd en gemotiveerd zijn, die niet met twee linkerhanden binnenkomen en die een beetje opgeleid zijn, zelfs voor het meest eenvoudige werk dat gedaan moet worden, omdat in onze economie het meest eenvoudige werk ook naar verhouding steeds gecompliceerder wordt. Dat is echt de kern van het probleem.

Misschien mag ik daar iets aan toevoegen. Als je nu kijkt naar de kwalitatieve kant van het probleem ± ik heb het al gezegd, evenals de heer Wijers ± zie je dat men in de andere Europese landen met hetzelfde probleem van die langdurige werkloosheid zit. Men zit met die kern die maar niet weg te krijgen is. Dat is ook zo in landen waar het minimumloon zowel aan de bruto- als aan de nettozijde lager is dan in Nederland. Kennelijk is dat dus niet de enige verklarende variabele. Ik verwijs in het bijzonder ook de heer Bakker naar mijn bijdrage voor de Koninklijke vereniging voor staathuishoudkunde op 9 december jl. in Rotterdam. Wij hebben geanalyseerd hoe de kwalitatieve kant van de werkloosheid in de Verenigde Staten eruit ziet. Het is 5% of zo. In percentage scheelt het niet eens zoveel met Nederland, maar daarbinnen zie je ook langdurige-werkloosheidskarakteristieken die precies hetzelfde zijn als hier. Het heeft namelijk te maken met het type economie, zoals dat zich ontwikkeld heeft. Bovendien zijn in de Verenigde Staten de cijfers geflatteerd, doordat 2% van de mannelijke beroepsbevolking in de gevangenis zit. Vandaar dat ik mevrouw Sorgdrager van harte steun in haar pleidooi voor meer cellen. Dat is goed voor de statistieken!

De heer **Bakker** (D66): Met dit verschil dat in de Verenigde Staten niet zoals in Nederland de banengroei pas op een zeker niveau begint en dan daarboven aantrekt, maar ook met name aan de onderkant aanmerkelijk is. Die laaggeschoolde banen missen wij in Nederland, ook de ontwikkeling daarvan.

Minister **Melkert**: Ik zou graag met de heer Bakker die kwalitatieve discussie verder aan willen gaan. Ik vind overigens ± laat dat ook een conclusie zijn van dit debat ± dat dit debat ook moet voortgaan. Ik verwijs naar de laatste Sociale nota, waarin wij ook hebben geprobeerd om zover mogelijk in de analyse te treden van het kwalitatieve probleem. Wij zullen dit voortzetten. Ik ga op voorhand geen enkele conclusie uit de weg. Ik ben alleen niet overtuigd dat de instrumenten die vanavond zijn besproken, die doorbraak zouden betekenen. In de eerste plaats is er geen enkel instrument waarvoor de claim mag gelden dat het de oplossing voor dit zeer veelvormige probleem zou zijn. In de tweede plaats zijn bij het instrument van het minimumloon, verlaging en alles wat daarmee annex is, ook intrinsiek een aantal argumenten daartegen aan te voeren. Dat heb ik ook gedaan. Hierbij heb ik Pavlov dus niet nodig. Ik heb gewoon argumenten bij de hand. De heer Bakker mag het niet eens zijn met deze argumenten, maar dan voeren wij een ander soort debat dan over de vraag of je voor of tegen bent. Zo voer ik geen debat.

De heer **Bakker** (D66): Ik hoor u net zeggen, dat u geen enkele conclusie uit de weg gaat als er wordt aangetoond dat iets helpt. Dat vind ik winst.

Minister **Melkert**: Laat ik dan meteen reageren op de woorden van de heer Van Dijke over een ethische standaard. Mijn ethische standaard is dat er toegang tot werk en inkomen is voor iedereen, toegang tot fatsoenlijk werk en fatsoenlijk inkomen. Er knelt wel iets, want ik ken landen in deze wereld waar iedereen, maar dan ook iedereen werkt. Langs de rand van het trottoir straalt de koopmansgeest je tegemoet. Dit komt doordat daar geen enkele bodem in het sociale gebouw ligt. Het gaat dus altijd om het adjectief fatsoenlijk bij werk en inkomen. Ik vind dat het tot die ethische standaard behoort dat wij alles uit de kast halen om zoveel mogelijk, dus meer dan nu, mensen aan de slag te krijgen. Daar kijken wij dus onbevangen naar.

De heer **Bakker** (D66): Ik constateer met genoegen dat dit wat anders is dan de uitspraak ''geen geduvel met het minimumloon''. Ik vind het winst dat u nu zegt dat iedere maatregel die effectief is en aan de ethische standaard voldoet, bespreekbaar is. Die bespreking vervolg ik na vandaag graag met de minister.

Minister **Melkert**: Het behoort niet tot de ethische standaard als de duivel in beeld verschijnt.

De heer **Van Dijke** (RPF): U houdt dus uw uitspraak staande, dat afschaffing van het minimumloon een duivels plan is.

Minister **Melkert**: Nee, ik heb de argumenten tegen afschaffing van het minimumloon gegeven.

De heer **Van Dijke** (RPF): De heer Bakker telt zijn winst nu uit omdat voor u niets onbespreekbaar is. Voor u is echter wel de afschaffing van het minimumloon onbespreekbaar.

Minister **Melkert**: Nee. Ik verbaas mij erover dat het kennelijk niet de winst voor de heer Bakker is dat ik het programma van D66 aan het uitvoeren ben. Daar wilde ik nog iets over zeggen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voordat u dat doet, heb ik nog een vraag. U verdedigt hartstochtelijk de dispensatie met een bepaalde argumentatie. Daarover komen wij later inhoudelijker te spreken. Mag ik u zo verstaan dat uit de discussie

daarover geen enkel argument voor afschaffing van het minimumloon gehaald kan worden en dat u dus geen relatie daartussen ziet? Is dat in uw optiek ook de betekenis van ''geen geduvel met het minimumloon''?

Minister **Melkert**: Er is inderdaad geen verband, zoals ook de heer Wijers heeft uiteengezet.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Niet alleen ik, maar ook de heer Marijnissen en misschien anderen hebben uitgesproken dat het niet ondenkbaar is dat aan de lopende discussie over de dispensatie een of meer argumenten ontleend worden om het minimumloon af te schaffen. Die discussie lijkt immers een veel bredere basis te krijgen en dan is het afglijden geblazen. Als u zegt dat u dit niet wilt, is dat een helder standpunt over het minimumloon.

Minister **Melkert**: Niet alleen óÁk wil het niet, maar het kabinet wil het niet. Ik zie ook geen argumenten om er zo over te discussiÈren, omdat de eis van begeleiding en opleiding is gesteld om voor zo'n dienstverband dat uiteindelijk op het minimumloon of daarboven eindigt, tijdelijk dispensatie mogelijk te maken. Dit staat niet voor niets in het wetsvoorstel.

De heer **Marijnissen** (SP): Wij komen hier vanzelf uitvoerig over te spreken, maar ik wil er nog een opmerking over maken nu de heer RosenmÈller het naar voren brengt, en ik er ook al iets over gezegd heb.

Principieel verlaat u de stelling dat er niet wordt gewerkt onder het wettelijk minimumloon. Ten tweede staat u toe dat mensen door het sociale minimum gaan en dus in armoede terechtkomen, terwijl wij een armoedenota hebben besproken. Ten derde geeft u toe wat alle voorstanders van afschaffing van het minimumloon steeds naar voren brengen, namelijk dat de arbeider onvoldoende rendement oplevert om hem nog te kunnen financieren.

Er is een inhoudelijke discussie en er is een politieke discussie. Wij hebben vanavond kunnen vaststellen dat zich langzamerhand een meerderheid in deze Kamer ontwikkelt voor afschaffing van het wettelijk minimumloon. Hierover is het laatste woord gelukkig nog niet gezegd.

Minister **Melkert**: Die meerderheid zie ik niet, want ik heb te maken met de Kamer in deze periode en met een regeerakkoord op grond waarvan het kabinet regeert.

Voor wat betreft uw eerste punt is het antwoord ''nee''. Het is geen principiÈle stap in de richting die u suggereert, juist omdat het hier niet gaat, in het kader van die tijdelijke dispensatie, om wat je volwaardig werk zou kunnen noemen. Het gaat namelijk om mensen die echt opleiding en begeleiding nodig hebben om überhaupt een volwaardige arbeidsprestatie te kunnen leveren. Voor die mensen is het dus ook niet terug naar het minimum. Nee, het is de kans om uit hun altijd lagere uitkering te komen.

De heer **Van Zijl** (PvdA): Mag ik uw benadering van het wetsvoorstel zo zien, dat er een rechtevenredige relatie is tussen het deel dispensatie, bij minder minimumloon, en de hoeveelheid tijd zoals besteed aan bijvoorbeeld scholing, begeleiding en dergelijke?

Minister **Melkert**: Dat is in ieder geval de strekking van de gedachte die in het wetsvoorstel is neergelegd. Dat zal in de praktijk zijn verdere invulling moeten vinden, maar wel op een zodanige wijze dat de component begeleiding en scholing ook herkenbaar aanwezig is. Trouwens, het is ook het eigen belang van de werkgever dat ermee gediend is, omdat hij weet dat hij na ommekomst van maximaal twee jaar echt het minimumloon of hoger moet betalen. Het is het interessante dat je dit inkadert in een dienstverband dat op of boven het minimumloon eindigt. Zou dat niet het geval zijn, dan zou er een andere discussie gevoerd worden.

Voorzitter! Ik heb er behoefte aan om, in de richting van de heer Bakker, nog eens te kijken naar wat niet langer dan twee jaar geleden nog door D66 werd bepleit, te weten: gerichte verlaging van de arbeidskosten om de arbeidsmarkt te verruimen, waarbij dan allereerst moet worden gekeken naar verlaging van de sociale lasten voor de werkgevers, terwijl afschaffing of algemene verlaging van het minimum toen onwenselijk werd geacht, omdat dit het sociaal minimum omlaag zal drukken, en ook niet nodig is; van meer belang werd een beperking van de loonkosten over de gehele linie geacht. Ik ben op dit punt dus bezig om het D66-programma uit te voeren, met excuses aan de heer Van Zijl, als die er aanstoot aan zou nemen.

Ik verbaas mij dan ook werkelijk over de reactie die dit sorteert, waarbij ik het een beetje jammer vind, dat de heer Bakker zegt dat ik het alleen over het minimumloon had. Nu, in de eerste plaats was ik daar in Groningen om over de WAO te spreken. Dat heb ik de hele avond ook gedaan, maar er stond geen letter over in de krant, om wat voor reden dan ook. Dat zal wel komen, doordat wij daar gewoon goed bezig zijn geweest met ons werk te doen. De heer Bakker kent de gegevens: ik verwees naar Rotterdam. Er is wat dat betreft sprake van een reeks verzamelde werken. Ik zal hem echter graag nog wat kopieÈn toesturen; daar staan ook nog wel wat gedachten in. Overigens meen ik dat de heer Wijers in dat interview prima gedachten naar voren heeft gebracht en ook het kabinetsbeleid verder heeft verwoord. Dat is uitstekend.

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! Ik kan er natuurlijk niets tegen hebben dat de minister het D66-programma uitvoert, integendeel. Daar prijs ik hem dan ook steeds voor en dat zal ik ook nu doen.

Waar het natuurlijk om gaat, is de vraag of je, gelet op de ontwikkelingen die zich in de afgelopen twee jaar hebben voorgedaan ± ik wijs op de grote successen daaromtrent, maar ook op de grote problemen die er nog zijn ± bereid bent om nog wat verder te denken. Daarvan hebben wij net geconstateerd dat ook de minister bereid is om die discussie te blijven voeren, uiteraard op grond van argumenten en zakelijk, maar dan toch ook gericht op het resultaat om mensen zoveel mogelijk op de arbeidsmarkt aan de slag te krijgen.

Voor wat betreft de ontwikkeling van het voortschrijdend inzicht merk ik maar op, dat het de sociaal-democraten waren die in 1937, naar ik meen, tegen het algemeen verbindend verklaren stemden, terwijl de vrijzinnig democraten toen voor waren.

Minister **Melkert**: Ja, voorzitter, het is maar goed dat zij allebei nu in paars zitten!

Misschien is het goed om er in het kader van de analyse van hoe je nu verder kunt gaan ± dat is het punt

van de heer Bakker ± op te wijzen dat, als ik de inzet van zijn partij, het verlagen van de werkgeverslasten, als uitgangspunt neem, daar nogal wat ruimte zit. Het kabinet heeft daar een eerste stap gezet. Wat zou er nu tegen pleiten om die stappen verder te zetten en dan nog beschikbaar te zijn om, als het ware aan het eind van het traject ± want er komt ook een keer een eind aan, in die zin dat er geen werkgeverslasten meer zijn ± te analyseren: waar zijn we nu en wat betekent dat voor de werking van de arbeidsmarkt? Het is dus geheel in lijn met die inzet, dat je daar nu eerst eens naar zou kijken. Dat element miste ik in de gedachte die de heer Van Hoof verder ontvouwde.

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter! Op dit punt over het verlagen van de lasten voor de werkgever werd ik zelf geÈnterrumpeerd. Daarom wil ik de minister het volgende probleem voorleggen. Het risico bestaat dat van die specifieke afdrachtkorting tot 115% van het minimumloon, veel werkgevers geen gebruik kunnen maken omdat de CAO niet toestaat om onder dat niveau te betalen. Daarmee is de effectiviteit van die maatregel verdwenen.

Minister **Melkert**: Maar de heer Bakker weet dat wij bezig zijn om die laagste CAO-schalen naar beneden te krijgen, voor zover dat in het CAO-overleg wordt gerealiseerd. In een later stadium zullen wij daarop terugkomen. Bovendien weet hij ook, zoals wij toen hebben aangetoond, dat sowieso enkele honderdduizenden werknemers er al onder vallen. Het kan dus ook nu effecten hebben. Die effecten zullen verder gemeten moeten worden. Ik ben het wel met hem eens dat dit vanuit twee kanten moet worden benaderd. Ik meende toch in een eerder stadium begrepen te hebben dat het kabinet daarin de steun van de fractie van de heer Bakker heeft. Ik wil hem dan ook oproepen om eerst dat pad verder af te leggen en niet na enige tijd een ander pad te gaan zoeken. Ik zou graag zien dat men recht op zijn doel af ging. Het kabinet is daarmee bezig en ik hoop de fractie van de heer Bakker in de komende jaren op dit punt aan mijn zijde te mogen treffen.

Tegen de heer Van Hoof wil ik zeggen dat ik de brutokant in zijn beschouwing een beetje miste. De gedachte van een toeslag die een stuk hoger uitkomt dan het minimumloon roept allerlei vragen op. Hoever wil je eerst doorzakken om er vervolgens weer bovenuit te springen? Wat je er bovenuit springt komt wel uit de collectieve middelen. De heer Van Hoof, komende uit een partij die daar een punt van heeft gemaakt, zal zich daarvan wel bewust zijn. Laten wij toch voorzichtig zijn met het leggen van een bodem in de collectieve middelen, want dan wordt het van kwaad tot erger. Ik wijs hem er vervolgens op, dat wij met het arbeidskostenforfait al een toeslagsystematiek hebben als je van uitkering naar werk gaat. Van het effect dat hij verwacht van een sprong naar 10% tot 15% moet je weer het verschil tussen het arbeidskostenforfait en het inactievenforfait af halen. Ik heb wel eens eerder gesproken over een arbeidstoeslag op het niveau van en vlak boven het minimumloon en wat mij betreft tot de eerste schijf in de loon- en inkomstenbelasting. Mijn eenvoudige stelling zou zijn om de problematiek van het reserveringsloon te verminderen. Het feit dat wij daar oog voor hebben, bindt ons. Maar ik zou van hem willen weten waarom hij het nodig vindt om eerst onder het minimumloon te zakken.

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter! Ik wil eerst ingaan op de opmerking over de collectieve lasten. Het voordeel van het feit dat je mensen een gedeelte van de uitkering, zelfs als die iets hoger is dan die 100%, in de markt laat verdienen, is dat het uiteindelijk toe te voegen deel aan collectieve lasten zal verminderen. Daar zit in ieder geval winst in. Vervolgens zal ik alle andere maatregelen die de minister ook genoemd heeft, niet ontkennen. Wij hebben daar geen verschil van mening over, maar ik heb ze niet genoemd omdat mijn aandacht in deze discussie nu eenmaal ging naar het minimumloon. Dat stond op de agenda. Tot slot wil ik de minister de volgende gedachte meegeven. De filosofie van de minister is voornamelijk gericht op de algemene verstrekking van het arbeidskostenforfait, de incentive tot algemene verlaging. Mijn gedachte is zeer individueel bepaald. Ik durf dat te doen omdat ik weet dat bijvoorbeeld in Engeland een heel genuanceerd incentivebeleid is ontwikkeld. Misschien wil de minister daar eens naar kijken?

Minister **Melkert**: Ik wil eerst eens afwachten of het genuanceerd incentivebeleid in Engeland ook de steun van de kiezers zal krijgen. Maar die prikkel legt een beslag op collectieve middelen. Nu kan de heer Van Hoof wel zeggen dat het individueel bepaald is, maar ik weet welke reacties er zullen zijn. Als je met een specifieke toeslag komt aan de onderkant, dan zal ook het echelon dat daarboven ligt weer gaan vergelijken. De mensen in dat echelon werken immers al voor 110% of 115% en zij krijgen eigenlijk in totaal minder dan degenen die nu die sprong maken. Dan drukt dat het geheel omhoog. Dat zal het effect zijn. Voorzitter! Voor mij is het punt absoluut niet onbespreekbaar en ook ik wil zoeken naar een goede mix voor stimulering. Ik ben alleen niet overtuigd door de heer Van Hoof. Hij prijst een bepaalde methodiek aan.

Voorzitter! De heer Boogaard heeft een aantal vragen gesteld die tamelijk hypothetisch van aard waren. Hij stelde namelijk vragen over de mogelijke consequenties van koppelingen voor de hoogte van de AOW. Die vragen lijken mij eigenlijk beantwoord met de constatering, dat het hypothetische vragen zijn die op dit moment niet iets betreffen dat deel uitmaakt van het kabinetsbeleid.

Voorzitter! Ik vind dat ik nog iets moet zeggen over het AVV'en. De heer RosenmÈller gaf een toelichting en maakte zijn volzin in eÂeÂn adem af met de tekst van een motie. Een handicap is dat hij alle ins en outs daarvan nog niet heeft kunnen toelichten. De considerans van de motie riep aanvankelijk sympathie op. Dat is althans het geval als je de eerste woorden ervan tot je laat doordringen. Echter, je indrukken slaan om als je constateert welke uitspraak van de Kamer wordt gevraagd. Daaraan zitten namelijk ten minste twee problemen vast. De eerste is dat hier een algemene uitspraak aan de Kamer over de algemeen-verbindendverklaring wordt voorgelegd die onvoldoende ruimte biedt voor de lijn die het kabinet juist op grond van het regeerakkoord heeft ingezet ten aanzien van het algemeen verbindend verklaren in verband met de laagste loonschalen. Verder gaat het hier over de middellange termijn. Zonder specificatie lijkt mij de

middellange termijn uitermate speculatief. In filosofische zin heeft die ook op onszelf betrekking. Hoe lang is de middellange termijn die wij nog voor de boeg hebben? Het is in ieder geval niet aan het kabinet voor een volgende periode in dezen uitspraken te doen. Voorzitter! Ik ontraad de Kamer aanneming van deze motie en doe dat op grond van de twee gegeven overwegingen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Ik vind dit buitengewoon merkwaardig. In mijn eerste termijn heb ik uitvoerig over het AVV'en gesproken en mijn opmerkingen daarbij kan de minister zien als een onderbouwing van de motie die aan het slot van de tweede termijn is ingediend. Dat is punt één.

Dan punt twee. Dit debat kenmerkt zich door de poging om los te komen van de dagelijkse actualiteit, van het ''hit and run''-werk dat de minister en ons vaak zeer bezighoudt. De Kamer zou vrij moeten zijn in het doen van de uitspraak die in de motie is verwoord. Dat zal de minister ook niet ontkennen. Over de positie van de Kamer bestaat niet of nauwelijks misverstand. Het CDA heeft zijn positie bekend gemaakt. De Partij van de Arbeid heeft met betrekking tot het AVV'en geen misverstand laten bestaan en zij kan daarom bijna niet anders dan sympathie voor de motie hebben. Dus ik begrijp niet dat de minister de motie ontraadt. Dat doet het voorkomen dat zij gaat over hetgeen vandaag of morgen zou moeten gebeuren. Het is geenszins de bedoeling van deze motie om op de korte termijn verandering in het beleid aan te brengen, maar om mee te doen aan datgene wat iedereen in dit debat doet, namelijk signalen afgeven. Dat kan de Kamer zeker ook doen.

Minister **Melkert**: De heer Rosenmöller geeft een bepaalde karakteristiek van dit debat en verwoordt het zoals ik het niet had verstaan. Ik dacht dat het er in dit debat om ging, vast te stellen waarmee het kabinet bezig is en wat de argumenten zijn om een bepaald beleid te voeren. De heer Rosenmöller spreekt over hit and run. Daarmee suggereert hij dat zich hier een honkbalwedstrijd heeft afgespeeld, een wedstrijd tussen Giants en Mets bijvoorbeeld. Nou ja, wat mij betreft was dat niet aan de orde. De komende tijd gaan wij verder op de aangegeven wijze. Met verwijzing naar de opmerkingen over het algemeen verbindend verklaren en de laagste loonschalen en met de constatering dat voor de middellange termijn toch wel erg weinig specifieke uitspraken worden gevraagd, merk ik op dat het kabinet niet alleen geen behoefte heeft aan deze motie, maar aanneming ervan ook ontraadt.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, morgen na de lunchpauze over de motie te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik dank de bewindslieden voor de informatie die zij de Kamer hebben verschaft en doen verschaffen.

Sluiting 23.10 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. vier koninklijke boodschappen, ten geleide van de volgende voorstellen van (rijks)wet:

Wijziging van de Gemeentewet, houdende opneming daarin van de bevoegdheid van de burgemeester om woningen, niet voor het publiek toegankelijke lokalen of bij die woningen of lokalen behorende erven te sluiten bij verstoring van de openbare orde als gevolg van gebruik van en handel in drugs (24699);

Wijziging van het Burgerlijk Wetboek en van enige andere wetten in verband met de regeling van de splitsing van rechtspersonen (24702);

Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 (levering van bouwkavels en van gebouwen) (24703);

Instelling van de Waddenadviesraad (Wet op de Waddenadviesraad) (24704).

Deze koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2. de volgende brieven:

een, van de minister van Justitie, over het functioneren van de RCID Kennemerland (24072, nr. 37);

een, van de minister van Binnenlandse Zaken, ten geleide van kwartaaloverzichten over OOW en USZO (24706).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

3. een brief van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van de algemene maatregel van bestuur tot wijziging van het Besluit huurprijzen woonruimte.

De voorzitter stelt voor, deze brief door te zenden aan de betrokken commissie ter afdoening en niet te drukken;

4. een brief van J.W. Meijer, over ons bestel inzake discriminatie.

Deze brief ligt op de griffie ter inzage. Kopie is gezonden aan de betrokken commissie.